

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Institutionen för socialt arbete

Om segregation i allmänhet och i Hjällbo i synnerhet

Socionomprogrammet

C-uppsats, vt-2007

Ingrid Brännström & Linda Hellner-Andersson

Handledare: Anders Törnquist

Abstract

Titel: Om segregation i allmänhet och i Hjällbo i synnerhet

Författare: Ingrid Brännström & Linda Hellner-Andersson

Nyckelord: segregation, Hjällbo, grannskapseffekter

Syftet med den här uppsatsen är att titta närmare på begreppet segregation och dess orsaker och konsekvenser. Vidare vill vi koppla det till ett områdesperspektiv där Hjällbo får stå som exempel. Frågeställningarna rör vad segregation är, vad den beror på, vad den kan få för konsekvenser och om den alltid är negativ. Vi har valt ett annorlunda och okonventionellt grepp för att besvara våra frågeställningar. Till stor del är uppsatsen en litteraturstudie kring segregation vilket ger en bakgrund till det breda forskningsområdet både i Sverige och internationellt. Vi har även gjort en empirisk studie genom att intervjuva boende och verksamma i Hjällbo.

Vi kommer i uppsatsen fram till att Hjällbo skiljer sig från det genomsnittliga Göteborg på många sätt och att det är ett socioekonomiskt, etniskt och demografiskt segregerat område. Orsaksförklaringarna till dagens situation handlar oftast om strukturella faktorer. Här nämns bl.a. politiska beslut kring invandrarfrågor, bostadsbolagens agerande när det gäller vem de hyr ut till i Hjällbo och de ursprungliga planerna för miljonprogrammen som innebar områden med en koncentration av hyresrätter ofta i utkanten av staden. Segregation kan ha vissa positiva sidor för invånare i områden som Hjällbo t.ex. med tanke på den sociala gemenskapen och en känsla av tillhörighet. De negativa sidorna inte bara för individen utan för invånarna och samhället i stort är dock betydligt större. Segregationen bildar marginaliserade grupper som exkluderas från samhället på många sätt. Konsekvenserna, eller grannskapseffekterna som de kallas, är stigmatisering och dåligt rykte kring ett område och dess invånare, svårigheter för invånarna att komma ut på arbetsmarknaden, stor andel elever som saknar fullständiga betyg från grundskolan och större upplevd otrygghet för att nämna några. Trots satsningar och politiska ambitioner så har den negativa utvecklingen i så kallade utsatta områden som Hjällbo inte förändrats.

I en avslutande diskussion tar vi upp några av de orsaker som vi ser till att segregationen är kvar. Vi tror att det beror på otydlig politik, diskriminerande institutioner och vardagsrasism samt uppdelningen i ett "vi" och "dom" som förlägger och isolerar problemen till förorter och deras invånare.

Tack!

Vi vill först och främst tacka er som ställde upp med er tid och deltog i våra intervjuer. Vi vill även tacka vår handledare Anders Törnquist för all hjälp och Eva som gav oss värdefulla kommentarer och uppmuntran. Sist men inte minst tackar vi varandra, bra jobbat kompis!

1. Inledning.....	1
1.1 Bakgrund.....	1
1.2 Syfte.....	2
1.3 Frågeställningar.....	2
2. Metod.....	2
2.1 Design.....	2
2.2 Begränsningar.....	3
2.3 Urval.....	3
2.3.1 Intervju.....	3
2.3.2 Litteratur.....	3
2.4 Tillvägagångssätt.....	4
2.4.1 Intervju.....	4
2.4.2 Litteratur.....	4
2.5 Analysförfarande.....	4
2.5.1 Intervju.....	4
2.5.2 Litteratur.....	5
2.6 Reliabilitet.....	5
2.6.1 Intervju.....	5
2.6.2 Litteratur.....	6
2.7 Validitet.....	6
2.7.1 Intervju.....	6
2.7.2 Litteratur.....	6
2.8 Etiska hänsynstaganden.....	7
3. Bakgrund Hjällbo.....	7
3.1 Hjällbos historia.....	7
4. Bakgrund forskningsområdet.....	8
5. Resultat och analys.....	11
5.1 Vad är segregation?.....	11
5.1.1 Forskning.....	11
5.1.2 Hjällbo.....	12
5.1.3 Sammanfattande analys.....	14
5.2 Vad beror segregationen på?.....	14
5.2.1 Forskning.....	14
5.2.2 Hjällbo.....	16
5.2.3 Sammanfattande analys.....	18
5.3 Vad kan segregationen få för konsekvenser?.....	18
5.3.1 Forskning.....	18
5.3.2 Hjällbo.....	20
5.3.3 Sammanfattande analys.....	25
5.4 Är segregationen alltid negativ?.....	26
5.4.1 Forskning.....	26
5.4.2 Hjällbo.....	27
5.4.3 Sammanfattande analys.....	27
6. Diskussion.....	28
6.1 Sammanfattning.....	28
6.2 Varför finns segregationen kvar trots insatser?.....	28
6.2.1 Otydlig politik.....	28
6.2.2 Vi och dom.....	29
6.2.3 Diskriminering.....	29
6.3 Fortsatt forskning.....	30
Källförteckning.....	31

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Klyftorna mellan människorna i Sverige ökar. De rika blir allt rikare och de fattiga allt fattigare. Skillnaden mellan hushåll med hög och låg inkomst växer. Utvecklingen går åt samma håll i Göteborg som i övriga Sverige och de ojämlika förhållandena i staden blir allt större. Det är inte ett problem i sig att olika grupper av människor bor för sig men det är ett problem att uppdelningen av boendet och användandet av staden är ett uttryck för en social skiktning där det sker grupperingar på basen av ekonomiska, politiska, kulturella och sociala resurser (Sernhede, 2004). Bildningar av grupperingar i staden har gjort att vissa av stadens invånare hamnar utanför samhället. Avskiljandet från samhället för dessa människor blir allt större. Resultatet blir att dagens Göteborg är ett segregerat samhälle. Sernhede (2004) går i en rapport i utvärderingen av Storstadssatsningen i Göteborg så långt att han säger att staden håller på att falla sönder.

I Frankrike ledde människors frustration över att känna sig som en andra klassens medborgare till upplopp i Paris förorter. Trots att skillnaderna är stora mellan Frankrike och Sverige så är rädslan för att något liknande kan hända här påtaglig. När oroligheter bröt ut i Rosengård i april drogs snabbt paralleller till händelsen i Paris. Kanske är oron befogad med tanke på utvecklingen i Sverige.

Sverige anses ibland vara ett av de mest segregerade länderna i Europa. I den statliga utredningen "Den segregerade integrationen" (SOU 2005:56) menar författarna att detta beror på att människor, ofta invandrare, i Sverige tvingas bo i vissa stadsdelar och att arbetslöshet och utanförskap gör det nästan omöjligt för dem att komma in i det svenska samhället. Sverige har fått kritik från FN:s organ för mänskliga rättigheter på grund av segregation av invandrade grupper och hamnar högt upp på OECD:s index över etnisk segregation (SOU 2005:56). Trots denna utveckling vill forskare ännu inte jämföra situationen i Sverige med hur det ser ut i USA men de varnar ändå för att om vi inte agerar snart så kanske vi hamnar där (Andersson, 2002).

Allt det här är varken en nyhet eller en hemlighet och flera satsningar har genomförts med den goda avsikten att förändra situationen. Trots det är läget så gott som oförändrat och vi menar att segregationen är ett stort samhällsproblem idag.

1.2 Syfte

Syftet med uppsatsen är att titta närmare på begreppet segregation och dess orsaker och konsekvenser. Vidare vill vi koppla det till ett områdesperspektiv där Hjällbo får stå som exempel.

1.3 Frågeställningar

1. Vad är segregation?
2. Vad beror segregationen på?
3. Vad kan segregationen få för konsekvenser?
4. Är segregation alltid negativt?

2. Metod

2.1 Design

Vi har valt ett något annorlunda och okonventionellt grepp för den här uppsatsen. Eftersom den till stor del varit en litteraturstudie låter vi också våra teoretiska fynd bli en del av resultatet tillsammans med de mer empiriska kunskaper som vi fått om Hjällbo genom intervjuer, dokumentation och statistik. För att skapa förståelse börjar vi med två bakgrundskapitel, ett om Hjällbo och ett som sätter diskussionen om segregation i sitt sammanhang, både historiskt, svenskt och internationellt. Resultatkapitlet är sedan indelat i underrubriker efter de fyra frågeställningarna. Varje frågeställning har i sin tur ett avsnitt om "Forskning" och ett om "Hjällbo". Varje del avslutas sedan med en kortare sammanfattning av resultatet. Tonvikten i resultatkapitlet läggs på frågeställningen om segregationens konsekvenser. I en avslutande diskussion tas frågan upp om varför segregationen fortfarande finns kvar trots stora insatser.

Segregation kan beskrivas på olika sätt med varierande data och konsekvensanalyser för att nämna några. Vi har valt att belysa segregation genom intervjuer och en litteraturstudie. Genom att göra kvalitativa intervjuer vill vi belysa vårt valda ämne utifrån någon annans ögon och fånga människornas egna upplevelser och berättelser. Bryman (1997) talar om hur en kvalitativ studie ger intervjupersonen mer fria tyglar jämfört med om man istället använt sig av en survey eller enkät och att associationer och avvikelser från ämnet ses som en kunskapskälla. En kvantitativ studie hade möjliggjort generaliseringar och vi hade kunna ställa dessa mot hypoteser eller teorier förutsatt att vi haft ett större urval av människor. Vi hade då även kunnat göra en korrelationsstudie och ställt olika grupper eller områden mot varandra för att se på samband eller skillnader. Fördelen med vår kvalitativa studie är att vi kan ge en ny, mer illustrerad bild av segregation.

Segregation är ett brett forskningsområde som har intresserat och engagerat många forskare. För att få en överblick och skapa reda i detta stora ämne valde vi att även göra en litteraturstudie. Med litteraturstudien hoppas vi kunna sätta in segregationsforskningen i ett sammanhang och ge en så bred bakgrund som möjligt till området. Det är inte lätt att hitta material om litteraturstudier men som Bjereld m.fl. (1999) skriver så är det viktiga i uppsatsskrivandet inte att sätta etiketter på valda metoder utan att man kan beskriva vad man gjort och varför. Vi har förhoppningen att vi genom kombinationen av litteraturstudier och intervjuer lyckas besvara våra frågeställningar på ett nytt och intressant sätt.

2.2 Begränsningar

Segregationsforskningen är ett stort och alltjämt växande område och frågorna känns ofta fler än svaren. Trots att vi från början haft ambitionen att begränsa ämnet har det visat sig svårare än vi trodde. Svenning (2003) skriver om något han kallar för teoretiska felslut. Detta innebär att man drar felaktiga paralleller eller återkopplingar till teorin. Vi är medvetna om att det är en risk då vi använt oss av ett teoretiskt perspektiv som är brett och något svårdefinierat. För att ge en fullständig och rättvis bild av segregationen, dess orsaker och dess konsekvenser och för att kunna visa på samband så krävs det omfattande analyser av både kvalitativ och kvantitativ art, inte minst över en längre tidsperiod. Att påstå att vi med denna undersökning skulle ha lyckas med det vore därför befängt. Vi tror emellertid att vi med vår uppsats kan spegla en del av verkligheten och belysa ämnet från mer än en vinkel.

2.3 Urval

I följande kapitel har vi för tydlighetens skull gjort separata redovisningar för respektive metod.

2.3.1 Intervju

Våra intervjuer har skett i två omgångar. Efter diskussioner med vår handledare kontaktade vi människor som på olika sätt är verksamma i stadsdelen. Dessa gav oss i sin tur tips om personer som är aktiva i Hjällbo. Vi tog även kontakt med Hyresgästföreningen som satte oss i kontakt med boende i Hjällbo. Totalt genomfördes fyra intervjuer i det här första skedet.

Avsikten med de första intervjuerna var informationsinsamling. Efter att ha sammanställt och funderat vidare såg vi att framför allt två områden utkristalliserade sig som betydelsefulla i diskussionen kring segregationens konsekvenser nämligen skolan och arbetsmarknaden. I samråd med vår handledare tog vi därför kontakt med ytterligare fyra personer från dessa sfärer. Vid två av dessa intervjutillfällen hade personen vi varit i kontakt med tagit med sig en kollega så totalt träffade vi sex personer vid fyra tillfällen. Sammanlagt genomfördes åtta intervjuer med tio personer. Av de intervjuade var det två som bodde i Hjällbo och ytterligare två som bodde i Lärjedalen. De intervjuade som arbetade i Hjällbo hade mellan ett och trettio års erfarenhet från området. Vi intervjuade fyra kvinnor och sex män. För att kunna skapa ett så fritt samtalsklimat som möjligt bestämde vi oss från början att de intervjuade skulle få förbli anonyma. De kommer i resultatdelen därför att omnämnas som boende (2 st.), verksam i området (1 st.), socialtjänstanställda med fokus på arbetsmarknadsfrågor (3 st.), lärare på Hjällboskolan (2 st.), rektor (1 st.) och tjänsteman inom förvaltningen (1 st.). Lärarna och rektorn benämns ibland som skolpersonal.

Man kan fundera kring representativiteten i vårt urval. Då intervjuerna utgör en av två delar i uppsatsen var vi tvungna att begränsa dem till antalet och de kan därför snarare sägas vara strategiskt utvalda. Vår målsättning var att få en så bred bild som möjligt men vi är medvetna om att vi genom att intervjuar tio personer endast kan exemplifiera. Enligt Svenning (2003) är detta meningen med kvalitativa undersökningar.

2.3.2 Litteratur

Segregation är ett begrepp som ofta förknippas med integration och diskriminering. Ramen för den här uppsatsen gör det omöjligt att täcka in alla aspekter och vi har därför begränsat forskningsområdet till att endast gälla segregation och inte integration eller diskriminering. Det senare dock med ett undantag i form av en statlig utredning som berör hur strukturell diskriminering kan ses som en orsak till segregation. Det har inneburit att vi bara sökt efter

litteratur som har segregation som huvudämne. Vi har sökt efter litteratur som både behandlar svensk och internationell forskning.

Urvalsprocessen kan liknas vid en snöbollseffekt. Utifrån litteraturhänvisningar från vår handledare letade vi sedan vidare på egen hand via fotnoter och referenser. Vi sökte efter böcker, avhandlingar, tidsskrifter och andra dokument tills vi upplevde att vi hade uppnått en bra grund att stå på.

2.4 Tillvägagångssätt

2.4.1 Intervju

Inför de första intervjuerna hade vi olika teman med oss för diskussion. Dessa berörde områdena skola, arbetsmarknad, socialbidragsberoende, folkhälsa och attraktivitet. Dessa intervjuer kan sägas ha varit explorativa med en öppen och mindre strukturerad karaktär då vi ville samla information och kartlägga ett område, Hjällbo (Kvale, 1997). Intervjupersonerna gavs därmed utrymme att diskutera fritt. De vi intervjuade fick kort information om vad intervjuerna skulle handla om när vi tog kontakt. Vi valde att ge en introduktion till uppsatsen när vi träffades, istället för att skicka ett mer personligt informationsbrev i förväg. När vi genomförde den andra omgången av intervjuer var dessa mer strukturerade och inte lika generella till sin karaktär då de vi intervjuade var representanter för områdena arbetsmarknad och skola.

Intervjuerna genomfördes på olika platser. Alla förutom en genomfördes på den intervjuades arbetsplats. I fallet där vi inte sågs på en arbetsplats träffades vi i en möteslokal i ett av hyreshusen i området. Alla mötesplatser valdes ut av de intervjuade. Vi utgick från att intervjuerna skulle ta kring 60 minuter men de varade allt ifrån 35 minuter till 120 minuter. Ju mer intervjupersonen ville diskutera, desto längre blev intervjun.

Från tidigare erfarenheten visste vi att det kan vara svårt att hålla på en arbetsuppdelning vid själva intervjutillfället. Istället för att en av oss ensam skötte en hel intervju deltog båda i samtalen, men det var alltid en av oss som var mest drivande. Alla intervjuer spelades in på band men vi skrev även ner korta anteckningar och tankar under intervjuerna.

2.4.2 Litteratur

Materialet till vår litteraturstudie fann vi via bibliotekets sökmotor och via databaser tillgängliga på bibliotekets hemsida. Internet har också fungerat som en viktig informationskälla.

2.5 Analysförfarande

2.5.1 Intervju

Vi skrev ut varje intervju direkt efter intervjutillfället och valde att göra en så kallad selektiv transkribering. Istället för att göra ordagranna utskrifter valde vi att göra sammandrag av de olika intervjuerna där vi under varje fråga skrev ner en sammanfattning av vad personen hade sagt. När vi stötte på saker som vi trodde att vi senare skulle komma att vilja citera skrev vi ner det ordagrant. Några av svaren som vi på en gång kände inte skulle användas i det fortsatta arbetet valde vi att inte skriva ut. Detta liknar det som Widerberg (2002) skriver om kring hantering av intervjumaterial. Hon menar att ett sammandrag är ett komplement till en ordagrann utskrift.

När vi hade genomfört alla intervjuer sammanställde vi dem i en text indelad i olika teman. Här försökte vi se likheter mellan de olika intervjuerna och skapa en struktur kring de olika temana. För att skapa en så bra översikt som möjligt i arbetet valde vi att använda våra frågeställningar som rubriker. Vi kommer att redovisa svaren från våra intervjuer i löpande text under varje frågeställning. Frågeställningarna kommer att besvaras utifrån den teoretiska genomgången av forskningsområdet samt intervjuerna och annat material kring Hjällbo.

2.5.2 Litteratur

Vi delade upp litteraturen mellan oss. Under läsningens gång förde vi båda anteckningar och gjorde sammanfattningar kring böckerna. Detta både för att underlätta och möjliggöra en analys av innehållet men också som hjälp för den av oss som inte läste boken eller artikeln. När vi tyckte oss ha hittat något användbart eller extra intressant läste vi både om det. Vi skapade sedan en gemensam överblick av materialet efter våra frågeställningar. Slutligen växte en bild fram över vilket material och vilka författare som var intressanta och relevanta för respektive frågeställning. Från början var vi båda förhållandevis obekanta med segregationsforskning men i takt med att vi läste in oss på ämnet ökade kunskapen och förmågan att sortera i materialet. Det tillsammans med överblicken av ämnet gjorde det möjligt för oss att välja ut modeller och analysverktyg som vi sedan använde oss av i resultatdelen.

2.6 Reliabilitet

2.6.1 Intervju

Reliabilitet beskriver Svenning (2003) som tillförlitlighet. Det handlar om att i sin framställning komma så nära det som de intervjuade sa eller gjorde. Detta görs bl.a. genom att man dokumenterar hur man har gått till väga på ett noggrant sätt i arbetet så att andra kan följa ens tankegångar. Användandet av bandspelare och kompletterande anteckningar under själva intervjuerna är också en del i det.

Flick (2002) sammanfattar reliabilitet i två större punkter;

1. Man ska i läsningen kunna se vem som har sagt vad. Det ska framgå när det är intervjupersonen som säger något och när det är forskarna som säger något.
2. En kontinuerlig redogörelse av sina tillvägagångssätt gör att andra kan följa med och även göra jämförelser med andra studier.

Vi har ansträngt oss för att klargöra vems åsikt vi belyser, vår egen eller intervjupersonernas, och vi hoppas även att vårt tillvägagångssätt är tydligt beskrivet och synligt.

Reliabilitet handlar också om möjligheten att kunna generalisera kring sina resultat. Vi ville med våra intervjuer visa på en del av segregationen och situationen i Hjällbo men inser svårigheten eller rent av det omöjliga i att dra några längre slutsatser. Det vi gör är snarare att exemplifiera än generalisera som vi påpekat tidigare och därför är kraven på reliabilitet inte lika stora enligt Svenning (2003). Vi är medvetna om att svaren hade kunnat bli annorlunda om vi hade intervjuat någon annan eller om vi valt kvantitativ intervjuteknik.

Svenning (2003) talar om något han kallar för kronvittnessyndromet, att forskaren utser sina intervjuoffer till s.k. kronvittnen från verkligheten. Våra intervjuobjekt är vittnen till sin egen verklighet och det är därför bara den vi kan säga något om. Samtidigt tror vi att det finns en allmängiltighet i mycket av det som de säger och vi kommer att försöka att visa på detta

genom egna tolkningar och kommentarer. Dessa slutsatser står dock vi för och de är därmed inte nödvändigtvis intervjupersonernas åsikter.

2.6.2 Litteratur

I litteraturstudien handlar reliabiliteten om att göra den använda litteraturen rättvisa och komma så nära det ursprungliga materialet som möjligt. Det handlar om att vara noggrann med referenser och att visa varifrån en uppgift kommer. I uppsatsen har vi lagt ner tid på att klargöra forskarnas ståndpunkter ur ett så korrekt perspektiv som möjligt så att det inte tas ur sitt sammanhang eller missförstås. De som refereras i uppsatsen skall förhoppningsvis känna igen sina åsikter och resonemang.

2.7 Validitet

2.7.1 Intervju

Det finns många förklaringar och versioner kring vad begreppet validitet egentligen betyder och hur det ska användas. Generellt handlar det om huruvida man lyckats mäta det man avser att mäta (Svenning, 2003; Dahmström, 1996). Vi hade för avsikt att i våra intervjuer lyckas få fram de attityder och tankar som vi behövde för att kunna svara på våra frågeställningar. Vi är dock medvetna om att det kan vara svårt just när det gäller att mäta attityder och värderingar (Damhström, 1996).

Validitet är inte bara i vilken utsträckning man mäter det man avser att mäta utan även huruvida man valt rätt metod för att nå sitt syfte. Flick (2002) talar om tre problem som kan uppstå och därmed minska en studies validitet;

1. Att forskaren ser en koppling eller ett förhållande som inte finns.
2. Att forskaren *inte* se dem eller avfärdar kopplingar som verkligen existerar.
3. Att forskaren ställer fel frågor.

Det handlar alltså om hur stark kopplingen är mellan de faktiska samband som man studerar, i vårt fall de intervjuades åsikter och synpunkter, och de resultat som forskaren sedan kommer fram till, alltså slutsatserna i arbetet. En sådan tolkning av begreppet validitet gör att det i vår studie finns en inbyggd risk i att validiteten inte blir hög. Detta då vi drar slutsatser och gör tolkningar utifrån våra intervjuer som vi inte kan garantera att intervjupersonerna själva skulle hålla med om. För att förebygga detta lade vi ner mycket engagemang i utformandet av våra frågor för att de på ett bra sätt skulle täcka in de olika områden vi ville undersöka. Vi upplever att vi gör rimliga och trovärdiga kopplingar i vår analys men det är förstas svårt att mäta och värdera.

Vid alla intervjusituationer finns en risk att vi som intervjuare påverkar svaren och leder in diskussioner på spår som de intervjuade kanske inte själva hade valt. Detta kallas enligt Svenning (2003) för intervjuareffekt och han tar även upp att det finns situationer där intervjuaren styr informanternas svar genom t.ex. olika kroppshållningar eller minspel.

2.7.2 Litteratur

Då litteraturstudien innefattar studier från både Sverige och utlandet kan man ur ett validitetsperspektiv diskutera hur giltiga de är för just svenska förhållanden. Det kan argumenteras att skilda förutsättningar och omständigheter i olika länder och samhällen försvårar jämförelser dem emellan. Med andra ord: kan en studie från USA verkligen säga något om hur det är i Hjällbo? Vi har för att undgå detta problem varit noggranna med att berätta varifrån studien kommer och även förhålla oss kritiska till olika resultat. När det gäller

kopplingar till Hjällbo har vi så gott som uteslutande använt oss av svensk forskning om inte annat anges. Därmed tror vi att vi lyckats mäta det vi avsett att mäta (Svenning, 2003: Dahmström, 1996).

2.8 Etiska hänsynstaganden

I våra intervjuer tog vi hänsyn till Vetenskapsrådets huvudkrav när det gäller forskningsetiska principer (Gustafsson m.fl., 2005). Dessa är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet samt nyttjandekravet. Vi informerade de vi intervjuade om vårt syfte med uppsatsen, varifrån vi kom och vilka vi är. Vi betonade att deras deltagande var frivilligt och att de när som helst kunde avböja att svara på någon av frågorna. Vi berättade hur materialet skulle komma att användas och hur det skulle publiceras och sade från början att de skulle förbli anonyma så vi har följaktligen aidentifierat de svarande. Vi hoppas att det inte gör sammanställningen svårläst även om vi inser att det kan medföra en sådan risk.

3. Bakgrund Hjällbo

Hjällbo ligger i stadsdelen Lärjedalen i Göteborgs nordöstra delar. Hit tar man sig på cirka 12 minuter från centralstationen med en av de tre spårvagnslinjer som går igenom området mot ändhållplatsen Angered. Spårvagnshållplatsen ligger vid en gångbro mitt emellan Hjällbocentrum och Hjällboskolan vilket gör att det rör sig mycket människor här. På torget finns områdets alla butiker och här hittar man också mataffärer, bank, post, grönsaksstånd, apotek, försäkringskassa, socialkontor, vårdcentral och tandvård. Området har två låg- och mellanstadieskolor, en högstadieskola samt tio olika förskolor. Det finns sex flerbostadsområden av blandad karaktär som alla ligger i nära anslutning till varandra och torget. Det kommunala bostadsbolaget HjällboBostaden äger ca 90 % av hyreslägenheterna men det finns också några få radhuslängor i utkanten av området (Törnquist, 2001: Lägesrapport Hjällbo 2006: www.larjedalen.goteborg.se).

2005 bodde 23 815 människor i Lärjedalen och av dem var 7250 invånare i Hjällbo. Hjällbos befolkning är ung med cirka en tredjedel av invånarna under tjugo år och en liten andel pensionärer. Här bor människor med ursprung från nära hundra olika nationer och 61 % är svenska eller utländska medborgare födda i utlandet. De största språken i Hjällbo är arabiska, kurdiska, somaliska och bosniska (Göteborgsbladet, Göteborgs Stadskansli: www.larjedalen.goteborg.se).

3.1 Hjällbos historia

Samhällsutvecklingen och bostadspolitiska mål gjorde att man under 60- och 70- talet byggde en miljon nya lägenheter runt om i Sverige. Utbyggnaden av Göteborgs ytterområden var del i den växande ekonomin som följde efter andra världskriget. I juli 1962 tillkännagav Göteborgs stad att man köpt mark i Angered och Bergum och att man nu skulle lösa bostadsproblemen (Törnquist, 2001). Hjällbo byggdes mellan 1965 till 1969 och var det första som byggdes i Angeredsområdet (Olsson m.fl., 2005).

Syftet med miljonprogrammen var att bygga bort bostadsproblemen i de förslummade och ohälsosamma innerstadsmiljöerna. Befolkningen skulle erbjudas lägenheter med god standard, nära tillgång till natur och ljus och samtidigt kunde idén om folkhemmet förverkligas. Stadsdelarna och bostadsområdena skulle fungera som en form av småsamhällen med lokala beslutsformer och arrangemang för fritidsliv och arbete (Zintchenko, 1993:

Törnqvist, 2001). Man ville dessutom utvidga Göteborg och det talades om att 300 000 invånare skulle flytta till de nya stadsdelarna. I början var man positiv till miljonprogrammets idéer och de ljusa fräscha lägenheterna med god standard vilket gjorde att lägenheterna snabbt hyrdes ut. De positiva rösterna förändrades dock snabbt och storskaligheten och de fula stadslandskapen kritiserades och ansågs vara ett misslyckande (Törnqvist, 2001). Andersson (2002) menar att social oro, bristande service och dåligt rykte inte är ovanligt när det gäller nybyggda områden innan de getts en chans att etablera sig som stabila. För Hjällbos del hann området aldrig etablera sig som stabilt och eländesbeskrivningarna i media bara avlöste varandra.

I tidningarna rapporterades eländesbilder om området och om hur det nu bara bodde socialbidragstagare kvar. Detta resulterade bland annat i att det fanns många tomma lägenheter och området blev fattigare, socialbidragstagarna fler och andelen utländska medborgare ökade. De områdesbeskrivningar som skrivs på 80-talet talar om ökad missbruksproblematik, tung social problematik och en bekymrande utflyttning, inte minst av svenskar. De tomma lägenheterna gjorde att många nyanlända invandrare som fortfarande befann sig på invandrarverkets förläggningar fick hyreskontrakt i Hjällbo. Att många människor inte talade svenska, inte hade sysselsättning eller saknade arbete satte en stor press på stadsdelsnämnden och belastade barnomsorg, skola och socialtjänst. I ”Till förortens försvar” (2001) skriver Törnqvist att ”segregationen slog igenom på ett uppseendeväckande sätt. Det fanns skolklasser utan någon som talade svenska, antalet socialbidragstagare fördubblades osv.” (sid.189). Hjällbo förändrades från ett klassiskt problemområde med många svenska familjer som hade missbruksproblem och andra problem till att bli ett invandrarmråde där det bara bor några få svenskar kvar.

På slutet av 90-talet pekades Hjällbo ut som det i Sverige och kanske hela nordvästra Europa mest negativt segregerade området (Olsson m.fl., 2005). Regeringen uppmärksammade att det fanns områden runt omkring i landet där de boende hade ”väsentligt sämre förutsättningar för utveckling än resten av landet” och att det fanns stadsdelar som ”har en svagare utveckling än Sverige i övrigt när konjunkturen är bra och där utvecklingen är ännu sämre i dåliga tider” (www.storstad.gov.se). Då dessa områden var koncentrerade kring de tre största städerna i landet började en storstadspolitik ta form. Försöksverksamheter startades på stadsdelnivå som staten finansierade med de så kallade ”Blommanpengarna” efter dåvarande integrationsministern Leif Blomberg. Satsningen från staten fortsatte sedan under namnet ”Nationella exempel” och därefter följde Storstadssatsningen. Hjällbo var med i alla tre satsningarna och syftet har varit att på olika sätt stödja lokala verksamheter, satsa på språk och utbildning samt att få ut människor i sysselsättning (Olsson m.fl., 2005).

4. Bakgrund forskningsområdet

I USA har man forskat kring segregation och den sociala ordningens problem sedan 1890-talet men företeelsen har sannolikt funnits i alla tider, inte bara i den förindustriella staden utan även i muslimska städer på 1200-talet som hade judekvarter (Social Rapport, 2001). Forskningen startade med tankar kring den moderna storstadens inre sociala struktur och drivkrafterna bakom uppdelningen av människor och aktiviteter i bestämda rum eller områden. Att dessa tankegångar växte fram i just USA är inte konstigt med tanke på landets historia av immigranter och olika etniska grupper. I Sverige omnämndes begreppet sällan under den första hälften av 1900-talet mer än som i referenser till problemen i USA mellan svarta och vita. När ordet segregation skrevs in i svenska ordböcker i mitten av 1950-talet var

det just med fokus på rasåtskillnader i USA och apartheid systemet i Sydafrika (SOU 1992:19).

Begreppet segregation började först användas i Sverige i debatten kring den växande kritiken mot ojämlikheterna och bristerna i välfärdssamhället. Segregationen sågs som en del i det växande nya klassamhället (SOU 1992:19). Vid 60-talets slut kom rapporter om att den socioekonomiska segregationen var betydande i svenska städer. Mest aktiv inom området på den tiden var en sociolog från Lund, Harald Swedner. Han baserade sin forskning på uppgifter från 1950-talets Malmö och kom fram till att segregationen endast var negativ och något som krävde en samhällsförändring. En av hans undersökningar från 1969 handlade om skolsegregationen i Malmö och den fick stor uppmärksamhet och mötte starkt motstånd. Swedners undersökning pekade på att rektorer, medvetet eller omedvetet, utifrån bostadsadress placerade barn i parallellklasser och gjorde differentieringar beroende på begåvning och resultat. I en annan undersökning menade Swedner att det fanns skillnader i förekomsten av behöriga lärare beroende på var i staden skolan låg. Det var många, inte bara verksamma inom skolan, som reagerade och inte kände igen beskrivningen av det svenska skolväsendet. De menade bl.a. att Swedners resultat var alltför ideologiskt influerat och att hans material var för litet (SOU 1992:19).

Under 1970-talets första hälft exploderade segregationsstudierna, ofta som grund för den tidens samhällskritik. Det handlade om feministiska studier om arbetslivets organisation, könsroller på arbetsmarknaden och samspelet mellan patriarkatet och kapitalism men också studier om skolan, barnmiljöer, invandring och inte minst boende (SOU 1992:19). En bok som fick stort inflytande, i varje fall inom den akademiska världen, är Edmund Dahlströms ”Klasser och samhällen” från 1971. I boken tar Dahlström upp jämlikhetsproblem och konflikter mellan sociala skikt eller samhällsklasser. Han diskuterar den ömsesidiga relationen mellan fördelning, differentiering och segregation och hur dessa har en inbördes kumulerande och förstärkande relation på social, kulturell och kollektiv segregation. Göran Lindberg sammanställde 1971 antologin ”Urbana processer” vars artiklar på olika sätt behandlar stadens utveckling och hur omgivningen påverkar människors sociala samspel. Under rubriken ”Segregationsprocesser” skriver han själv om sambandet mellan boendet och samhällsklasser.

Olsson Hort skrev 1992 den statliga utredningen ”Segregation – ett svenskt dilemma” (SOU 1992:19). I boken ger Olsson Hort en övergripande redovisning av begreppet, dess olika användningsområden och hur det har använts historiskt i Sverige och USA. 1997 kom en underlagsrapport till Storstadskommittén med namnet ”Delade städer” (SOU 1997:118). Författarna anser att det i Sverige handlar om en kombinerad ekonomisk och social segregation och att läget är allvarligt. De har genomfört områdesbaserade studier och kommit fram till att det finns tendenser till etnisk segregation men att det främst handlar om social och ekonomisk segregation. De menar att segregationen är en klassfråga där arbetsmarknaden spelar en stor roll i klassindelningen. De båda böckerna ovan har några år på nacken men tillhör fortfarande de mer övergripande redovisningarna kring begreppet. Socialstyrelsen erbjuder emellertid tematiska översikter och analyser genom sina Sociala Rapporter. Där ges en bred översikt av forskningsläget och statistik över situationen i Sverige idag. I Social Rapport 2006 säger Socialstyrelsen att framför allt den etniska segregationen i Sverige har ökat markant.

Dagens forskning och litteratur är sällan allmänt hållen och översiktlig utan snarare inriktad på olika typer av segregation, framförallt etnisk boendesegregation. En mycket omnämnd

studie kring ämnet är Molinas avhandling från 1997, "Stadens rasifiering". Genom att introducera begreppet rasifiering vill hon belysa en rumslig differentiering av staden efter föreställningar om rasskillnader och rastillhörighet. Hon tar även upp att det bakom begreppet segregation döljer sig politiska och ideologiska strömningar. Vidare har Urbans avhandling "Att ordna staden" från 2005 tagit upp etnisk boendesegregation i Sverige. Hon skriver om 1990-talets och det tidiga 2000-talets svenska bostadspolitik. Hur levnadsvillkor och livsmönster påverkas av boendesegregation tas upp i "Den delade staden" (Magnusson m.fl., 2001) och i den statliga utredningen "Den segregering integrationen" (SOU 2006:73) skriver författarna om olika former av hinder som finns för social sammanhållning i dagens samhälle och varför segregationen växer sig starkare. Även den statliga utredningen "Det blågula glashuset" (SOU 2005:56) behandlar orsaker och konsekvenser av segregation. Det görs utifrån ett diskrimineringsperspektiv som man menar saknats i den svenska segregationsforskningen. En amerikansk bok på motsvarande tema är "American Apartheid" (Denton & Massey, 1993) som tar upp hur och varför afro-amerikaner i USA nekats fullt tillträde till bostadsmarkanden och hur detta skapar och upprätthåller så kallade getton.

Mycket har skrivits om segregation i samband med utvärderingar av Storstadsatsningen som i början på 2000-talet pågick i sju kommuner i Sverige. Nästan sextio olika rapporter har behandlat satsningarna på kommunal nivå och nio stycken rör satsningen på statlig nivå. Ytterligare åtta studier har skrivits kring ämnet (www.storstad.gov.se/dokument/dokument.htm). Häri behandlas de deltagande kommunernas och områdenas satsningar men också deras situation ur olika perspektiv där segregation är ett av dem. Ett exempel är "Fittja, världen och vardagen" från 2002 (Ramberg & Pripp m.fl.). Det är en antologi som behandlar begreppen segregation och integration mot bakgrund av stadsdelen Fittja. Författarna vill visa att man inte kan förstå ett lokalsamhälle isolerat från sin omgivning men samtidigt att man för att förstå lokalsamhället måste ha ett lokalt perspektiv. Kärnan i texterna rör synen på kultur och normalitet och om hur dessa föreställningar påverkar oss alla. Författarna beskriver också hur Fittjas invånare påverkas av yttre bevakning från både media och myndigheter. När det gäller bidragen från Göteborg kan "Storstadsatsningen i ett områdesperspektiv" av Törnquist (2004) och "Goda projekt och sega strukturer" av Andersson m.fl. (2004) nämnas. Gemensamt för utvärderingarna är att de ser att det skett förbättringar i de Göteborgsområden som deltog i satsningen men att syftet med den, att bryta den etnisk, sociala och diskriminerande segregationen, inte har lyckats. För det krävs större och mer övergripande insatser.

Likt forskningen om segregation som företeelse kommer även forskningen kring segregationens effekter ursprungligen från USA. Tankarna kring att människor riskerade att påverkas negativt genom att bo i utsatta områden fick uppmärksamhet redan på 1950-talet och då handlade flera studier om hur en lämplig befolkningssammansättning i ett område skulle se ut. På 60-talet skrevs klassiska studier om fattigdomskulturer och om sociala rumsliga processer i större amerikanska städer (Musterd & Andersson, 2006). En studie kring sociala relationers betydelse för individers utbildningskarriär gjordes 1966 av Coleman m.fl. De menade att då alla individer ingår i ett system av interaktioner blir systemets alla individer påverkade av varandras beslut. Coleman publicerade även en studie 1990 som visar att när individer med bristande resurser koncentreras till vissa områden får detta negativa konsekvenser för dessa individers möjligheter att skaffa sig sociala kapital.

I Europa fick ämnet inte fotfäste inom forskningen förrän på 70-talet och då främst inom olika undersökningar kring valdeltagande (Friedrichs m.fl., 2003). 1975 skrev Arnell-Gustafsson avhandlingen "Om bostadssegregationens effekter" men annars var det

segregationens orsaker som fick uppmärksamhet i Sverige under den här perioden. Inte förrän mot slutet av århundradet kom fler bidrag kring segregationens effekter, bl.a. gjorde både Andersson (2001) och Musterd m.fl. (se Friedrichs m.fl., 2003) longitudinella studier på en större mängd individer kring deras "sociala karriärer" (social careers). Musterd och Andersson har även gjort studier ihop kring segregationens effekter, så kallade grannskapseffekter (Musterd & Andersson, 2006). De menar att det finns grannskapseffekter men att betydelsen av föräldrarna och deras engagemang och värderingar, individens egenskaper och förutsättningar samt makroekonomiska omständigheter inte ska underskattas. Socialstyrelsen skriver i Social Rapport 2001 att boendesegregationen har grannskapseffekter som inte bara skärper de sociala problemen utan även skapar nya och ytterligare snedfördelar välfärden.

I tidskriften "Housing studies" är segregation ett omskrivet ämne. 2003 (volume 18, issue 6) gavs ett temanummer ut med titeln "Neighbourhood effects on social opportunity: The European and American Research and Policy Context." Där diskuteras segregationens effekter ur ett europeiskt och amerikanskt perspektiv. Ett annat temanummer gavs ut 2002 (volume 17, issue 1) med titeln "Trans-antlantic perspectives on opportunity, deprivation and the housing nexus" vars artiklar behandlar olika boendeformers betydelse för livsmönster.

5. Resultat och analys

5.1 Vad är segregation?

5.1.1 Forskning

I Svenska akademiens ordlista (1998) definieras ordet segregera som; "Avskilja eller särhålla raser eller folkgrupper m.m." Segregation kan också ses som att vissa befolkningsgrupper i praktiken har begränsad tillgång till en eller flera av följande sfärer: bostadsmarknaden, arbetsmarknaden, det sociala livet och politiken (Urban, 2005). Att olika grupper av människor bor och lever åtskiljda är inte ett problem i sig. Det är när uppdelningen av boendet och användandet av staden innebär en social skiktning där olika grupper har skilda ekonomiska, politiska, kulturella och sociala resurser som det blir ett problem (Sernhede, 2004). Franzén (2001) ser att uppdelningen leder till "...över och underläge, moraliskt och/eller materiellt. Segregation skapar insiders och outsiders, etablerade och utanförstående, upphöjda och stigmatiserade. Segregation gäller i grund och botten makt och relationer mellan människor och mellan grupper av människor" (sid. 25).

De faktorer som tillskrivs betydelse i segregationsprocessen är vanligtvis demografi, socioekonomi eller etnicitet. En demografisk segregation innebär åtskillnad efter främst ålder och kön. För Sveriges del är den demografiska segregationen mindre än den socioekonomiska och etniska men man kan ändå se att olika åldersgrupper har olika bosättningsmönster och att det finns stora generationsklyftor. Segregation på grund av socioekonomiska faktorer som rör sociala skikt eller klasser efter exempelvis utbildning, yrke och inkomst var den typ av segregation som fokuserades i de första svenska studierna kring ämnet (SOU 1992:19). På senare år har dock bilden grumlats och ännu fler variabler lagts till. I Sverige har forskare alltmer kommit att koppla ihop socioekonomisk och etnisk segregation. Detta då invandrantäta områden ofta sammanfaller med områden som är socialt och ekonomiskt utsatta. Etnisk och socioekonomisk segregation samexisterar dessutom ofta och gör att det kan vara svårt att skilja dem åt. När människor kommer till Sverige är de oftast resurssvaga och saknar socialt nätverk och kunskaper om landets samhällsstrukturer och språk. Det kan ta år eller

generationer att inhämta det försprång som majoritetsbefolkningen har menar Socialstyrelsen (Social Rapport, 2006). Storstadskommittén (SOU 1997:118) och Andersson (2002) håller med om att den socioekonomiska och etniska segregationen ofta sammanfaller men de menar att segregationen i grunden ändå är en klassfråga. Varför invandrare är och ofta förblir fattiga är den intressanta frågan menar Andersson.

Med etnisk segregation menas en rumslig åtskiljande av individer som tillhör olika kulturer, folkgrupper, raser och religioner. Socialstyrelsen skriver i sin sociala Rapport från 2006 att den etniska segregationen har ökat, tillskillnad från den ekonomiska, och Sverige hade i början på 2000-talet bland de högsta siffrorna på etnisk boendesegregationsindex i städerna bland OECD-länderna (SOU 2005:56). Ofta görs den till ett storstadsfenomen med fokus på miljöprogramområdenas oattraktiva områden vilka i stort bosätts av invandrare, barn och tonåringar som bor själva, förtidspensionerade, ensamhushåll, arbetslösa (framför allt i lågkonjunkturer) låginkomsttagare och socialbidragstagare (SOU 1992:19).

Olsson Hort (SOU 1992:19) tar upp att man i en diskussion kring segregation, inte minst i jämförelser mellan olika undersökningar måste beakta vilken storlek den rumsliga aspekten eller geografiska perspektivet har. Tumregeln är enligt Olsson Hort att ju mindre rum eller geografiskt område vi avgränsar för analysen, desto större blir segregationen. Forskarens ”rumskonstruktion” har alltså avgörande betydelse för vilket resultat man får fram och hur detta ska tolkas.

5.1.2 Hjällbo

I en utvärdering av Storstadssatsningen skriver Sernhede (2004) att det finns tendenser som tyder på att Göteborg håller på att falla sönder. Staden har kommit att bli alltmer segregerad där uppdelningen och indelningen av människor har accentuerats. Göteborg är numera en delad stad där de skilda livsvillkoren mellan människor är påtaglig. Sernhede menar att det finns ett socialt spänningsfält mellan de mer välbärgade stadsdelarna i väster och de utsatta stadsdelarna i nordost vilka han menar tycks vara ”infångade i en återvändsgränd” (sid. 14). En genomgång av uppgifter från Göteborgs 21 olika stadsdelar stödjer Sernhedes bild av en delad stad. För att skapa en uppfattning av uppdelningen i Göteborg har vi valt att redovisa sex stadsdelar utifrån deras procentuella andel familjer med socialbidrag. Tre av dem tillhör de med flest socialbidragstagare och tre av dem tillhör de med minst andel socialbidragstagare. Vidare redovisar vi stadsdelarnas respektive förvärvsfrekvens och andel utlandsfödda. Hjällbo är en del av SDN Lärjedalen och redovisas därför under den. Slutligen redovisas även värdena för hela Göteborgs stad.

Familjer med socialbidrag (%):¹	Förvärvsintensitet (%):²	Utlandsfödda (%):³	
Bergsjön	41.5	44.5	51.5
Lärjedalen	30.9	57.6	44.4
Hjällbo	49.2	44.6	61.1
Gunnared	25.6	55.9	47.2
Älvsborg	1.0	85.8	8.1
Torslanda	1.4	88	6.1
Askim	2.3	83.8	8.9
Göteborg Stad	8.0	73.3	20.1

Stadsdelarna valdes först ut efter andelen familjer med socialbidrag. Det visade sig emellertid att samma stadsdelar utmärkte sig när det gällde både förvärvsfrekvens och andel utlandsfödda.

Nedan redovisas de tre stadsdelar med högst respektive lägst medelinkomst. Slutligen redovisas även medelinkomsten för hela Göteborgs stad;⁴

Bergsjön	124 200 kr
Gunnared	156 000 kr
Lärjedalen	158 400 kr
Hjällbo	119 500 kr
Älvsborg	309 500 kr
Askim	308 500 kr
Torslanda	276 700 kr
Göteborgs Stad	212 600 kr

När vi igen gick igenom statistiken för att få fram stadsdelarna med högst och lägst medelinkomst överensstämde dessa helt med de vi använde oss av i sammanställningen ovan.

Siffrorna ovan visar att Hjällbo ligger högt över Göteborg Stads medel vad gäller socialbidragstagare och andelen utlandsfödda och att området ligger långt under medel när det gäller andel förvärvsarbetare. Även siffrorna över medelinkomsten visar att Hjällbo hamnar efter i en jämförelse. Koncentrationen av familjer som har försörjningsstöd och inte arbetar samt den låga medelinkomsten tyder på att det är ett socioekonomiskt segregerat område. Andelen utlandsfödda är också mycket högre än i Göteborg Stad i stort vilket styrker att det även handlar om en etnisk segregation. Dessutom föreligger demografisk segregation då

¹ Uppgifterna är från Göteborgsbladen för 2006 men uppgifterna är daterade till 2004.

² Uppgifterna är från Göteborgsbladen för 2006 men uppgifterna är daterade till 2004. Åsyftar den totala förvärvsintensiteten för män och kvinnor i åldrarna 25-64.

³ Uppgifterna är från Göteborgsbladen för 2006 men uppgifterna är daterade 2005. Åsyftar svenska och utländska medborgare födda i utlandet.

⁴ Uppgifterna är från Göteborgsbladet för respektive stadsdel 2006. Uppgifterna är daterade till 2004. I begreppet inbegrips sammanräknad förvärvsinkomst d.v.s. summan av inkomst av tjänst, annan fastighet, tillfällig förvärvsverksamhet, jordbruksfastighet och rörelse. Även skattepliktiga sociala förmåner som t.ex. sjuk- och föräldrapenning, vårdbidrag och arbetslöshetsersättning. Inkomsttagare från 20 år, även nollinkomsttagare.

Hjällbo har en väldigt ung befolkning. 2005 var hela 45.9 % under 25 år. Motsvarande siffra för Göteborg Stad var samma år 29 %.⁵

Ju mindre område som studeras, desto mer segregerat framstår det, enligt Olsson Hort (SOU 1992:19). Om man höjer blickarna från Hjällbo och istället tittar på siffrorna för den stadsdel som området ligger i så blir nämligen bilden en annan. I en jämförelse med Hjällbo har Lärjedalen färre familjer med försörjningsstöd, färre utlandsfödda och fler som förvärvsarbetar. Andelen i befolkningen som är under 25 år i Lärjedalen är dessutom 33.9 % vilket är betydligt färre än Hjällbo och nära Göteborgs Stads medel. Således är stadsdelen Lärjedalen inte lika segregerad som dess enskilda områden.⁶

5.1.3 Sammanfattande analys

Segregation innebär att olika grupper är åtskilda i samhället. En statistisk genomgång visar att Hjällbo skiljer sig mycket från Göteborgs Stads medel när det gäller medelinkomst, andel familjer med socialbidrag, förvärvsintensitet och andel utlandsfödda. Dessutom är Hjällbos befolkning förhållandevis ung. Fram växer bilden av ett demografiskt, socioekonomiskt, och etniskt segregerat område. Forskning som visar att den socioekonomiska och etniska segregationen samexisterar stämmer således in på Hjällbo.

5.2 Vad beror segregationen på?

5.2.1 Forskning

Orsaksförklaringarna till segregation söks främst på två nivåer, den individuella och den strukturella. Urban (2005) lägger i sin avhandling om etnisk boendesegregation till den tredje nivån, den relationella. Det individuella och det strukturella perspektivet är två ytterligheter av orsaksförklaringar och det relationella perspektivet möjliggör en kombination av dem.

Individuella orsaker

Ur ett individuellt perspektiv ser man hur invånarnas resurser speglas i ett områdes befolkningssammansättning. Det kan handla om ekonomi eller språkkunskaper som gör att valmöjligheterna begränsas. Ofta kommer det på tal i samband med etnisk segregation att det är invandrarna som själva som väljer att bo tillsammans med sina landsmän och på så sätt skapar etnisk segregation. Urban (2005) har i sin avhandling gjort en sammanställning över hur segregation behandlats i offentliga utredningar. Där finner hon att det individuella perspektivet ofta lyser igenom som starkaste förklaringsmodell. Fram till 1975 menar Urban att segregationen ansågs bero på individuella val utifrån begränsade möjligheter men också en vilja att bo nära landsmän. Då sågs inte segregationen som ett problem förutom att det kunde leda till bostadsbrist och trångboddhet. Efter 1975 betonades även strukturella orsaker som ex. tillgång på bostäder. Orsakerna till att miljonprogramsområden i så stor utsträckning beboddes av invandrare ansågs bero på individuella resurser, viljan att bo nära landsmän, strävan att spara pengar för att återvända till ursprungslandet, institutionell diskriminering samt strukturell rasism. Även om både individuella och strukturella perspektiven får utrymme menar Urban att det saknas resonemang om hur relationen och processerna dem emellan ser ut.

Molina (1997) menar att det individuella perspektivet att invandrare (eller fattiga) själva skapar en segregation är irrelevant och felaktigt. Hon menar att det när det gäller etnisk

---

⁵ Uppgifterna är från Göteborgsbladen för 2006 men uppgifterna är daterade till 2005.

⁶ Uppgifterna är från Göteborgsbladen för 2006 men uppgifterna är daterade till 2005.

boendesegregation är nödvändigt att anlägga ett maktperspektiv. Det handlar enligt henne om att invandrare inte har möjlighet att välja något annat. I praktiken handlar retoriken om ett sätt att skylla segregationen på offret. Istället har bostadspolitiken och hur bostadsmarkanden ser ut en avgörande roll för var invandrare bor. Att många invandrare bor i hyresrätter i de så kallade miljonprogramsområdena har enligt henne mer med bostadsmarkanden och brist på valmöjligheter att göra än att de vill bo nära sina landsmän.

Strukturella orsaker

Mot bakgrund av strukturella orsaker ses segregation som ett resultat av politiska system, diskriminerande faktorer på bostadsmarknaden och arbetsmarknaden samt andra strukturella faktorer som mer eller mindre medvetet styr uppdelningen av boendet. De som anlägger ett strukturellt perspektiv på segregation gör det ofta utifrån tankar kring maktfördelning, inte sällan utifrån marxistisk teori som utgår från att det kapitalistiska systemet skapar ojämlika förhållanden vad gäller resurs- och maktfördelningen (Urban, 2005). Många forskare menar att det här är ett perspektiv som ofta hamnar i skymundan. Efter en genomgång av litteratur kring segregationsproblematiken konstaterar man i utredningen "Det blågula glashuset" (SOU 2005:56) att samhällets roll i segregationsprocesserna ofta förbises och att man istället fokuserat på individuella beteenden och socioekonomiska villkor. Inte minst gäller detta politikernas och andra institutioners roll i segregationsprocesserna. Vad som också ofta lyfts fram är vikten av att se utsatta områden som en del i en helhet och inte bara lyfta ut dem som isolerade öar. Hosseini-Kaladjahi (2002) menar att man för att bryta segregationen måste rikta åtgärder inte bara mot de utsatta områden utan även mot de dolda mekanismer som styrs av majoritetsbefolkningen. Han menar att majoriteten har intressen och makt att upprätthålla sociala skiktningar. Andersson (2002) är också inne på samma tema och menar att segregationen uppstår på grund av att det finns grupper i samhället som har något att tjäna på den.

Molina (1997, 2006) tar även i sin forskning upp vikten av att se institutionella, ekonomiska – materiella och ideologiska förklaringar bakom alla former segregation. Hon ser samband mellan rasifiering och den etniska segregationens historia, geografi och de värderingar som låg till grund för folkhemmet. Andra faktorer är bostadspolitik, stigmatisering av förorten, hantering av invandringspolitik både centralt och lokalt och selektiva förändringar i välfärdsförsörjning under 1900-talet. Inte minst har en strukturell diskriminering i boendet bidragit till stadens rasifiering. Invandrare har dirigerats till vissa områden, inte för att det funnits en planerad befolkningsfördelning utan för att det saknats en långsiktig stadsplanering och en från myndigheternas sida underskattande eller passivt accepterande av bostadsmarknadens diskriminerande villkor. Andersson (2002) behandlar i "Rörligheten i Fittja" vilken roll olika boendeformer och hyreshusen i miljonprogrammen har spelat för segregationen. Han menar att man dels måste titta på de egenskaper som byggnationerna har som gör att de hamnar långt ner i bostadsmarknadens hierarki. Dels måste man också enligt Andersson analysera varför det just är invandrare som koncentreras till dessa områden. Sammanfattningsvis menar Andersson att dessa områden saknar viktiga stadsqualitéer som arbetsplatser och nöjen. Dessutom har valet av byggmaterial och arkitektur spelat in samt det faktum att miljonprogramsområdena ofta byggdes upp i utkanterna av städerna. Upplåtelseformerna, nästan uteslutande hyresrätter, lockar inte heller till sig boende som söker efter mer stabilitet och de kan inte heller konkurrera med lägre hyror.

Relationella orsaker

Det relationella synsättet ser till samspelet mellan strukturella mekanismer och individens handlande. Individens handlande, de historiskt givna omständigheterna samt de

maktstrukturer som individerna har att verka inom kan ses som samverkande i en segregationsprocess. Ur det här perspektivet ser man att segregation kan ha positiva och negativa effekter beroende på hur individer, grupper, institutioner och strukturer samverkar. En lösning på segregationen är ur ett relationellt perspektiv att stödja de positiva effekterna som följer med nätverk och sammanhållning men också att förändra negativa och diskriminerande strukturer. Urban (2005) saknar att man i svensk politik inte uppmärksammar sambandet mellan individuella val och segregationsmönster, vilka valmöjligheter som finns och hur de ojämnt fördelade valmöjligheterna förstärker boendesegregationen.

5.2.2 Hjällbo

Varför ser då Hjällbo ut som det gör idag? Vi kommer utifrån våra intervjuer att i det här avsnittet fokusera på individuella, relationella och strukturella orsaker till segregationen i Hjällbo.

En av de intervjuade menade att människor alltid har tytt sig till andra människor som förstår deras bakgrund och kultur. Att välja att bo med "sina egna" var en fråga om trygghet för många menade en annan. I övrigt var det få som tog upp individuella orsaker bakom segregation vilket även gällde det relationella perspektivet. Perspektivet innebär att man ser att det finns individuella faktorer som gör att man väljer att bo nära vänner, familj eller landsmän samtidigt som det finns strukturella mekanismer som förstärker eller förminskar individens val. En av dem vi intervjuade uttryckte liknande tankar. *"Vissa grupper har tytt sig till varandra och det är svårt att bryta tendenser. Många tycker att det är skönt att bo på ställen där man förstår varandra."* Intervjupersonen betonar i citatet individers preferenser och valfrihet men senare i samma intervju påtalas att de valmöjligheter individen faktiskt har är begränsade. *"Vadå vill bo? Det finns ju inget att välja på! Ska du söka inne i stan? Det finns ju inte ens lediga lägenheter här!"* Strukturer i samhället, i det här fallet på bostadsmarknaden minskar alltså individers alternativ.

Vanligast var dock ett strukturellt perspektiv hos våra intervjuade personer. *"Det är en skapad segregation beroende på politiska beslut och den drabbar dom som bor i Hjällbo. Det handlar främst om boendesegregation i hela Göteborg i stort, där Askim och Örgryte är segregerat. Bostadspriserna stänger ute många, Torslanda är ett exempel på det."*

Molina (1997, 2006) och Andersson (2002) menar att det finns grupper eller intressen som upprätthåller segregationsmönster och liknande åsikter kom fram i våra intervjuer. Inte minst politikernas ansvar påtalades ofta. *"Alla vet ju hur situationen ser ut. Vill man ha det så här? Varför gör man tillsammans ingenting åt det? Det saknas en mobilisering för att förbättra. (...) Det behövs kraftfulla politiker, både lokalt och nationellt. Man behöver sprida glädje ut i alla stadsdelarna. Eftersom man inte gör något åt läget så vill man väl ha det så här."* Intervjupersonen sade även att hon efter att ha jobbat i Hjällbo i flera år blivit alltmer stärkt i sin uppfattning om att politiker och andra har intresse av att behålla stadsdelar och områden som Hjällbo i dess nuvarande form. *"Det är bra för regeringen att kunna bidra med pengar till problemområden. Se också hur många arbetstillfällen det skapar. Socionomer och de som arbetar med flyktingar får ju ett jobb. Varför sätter man inte stopp för valfriheten att flytta dit man vill om man vill förändra situationen?"*

Några tog även upp problemen med invandrapolitiken och hur den motverkar möjligheterna för människor att komma in i samhället. Även de här citaten belyser åsikter kring hur politiker och samhällsinstitutioner spelar en viktig roll i segregationsprocessen. *"Koncentrationen är vansinnig! (...) Statsmakterna vet ju vilka människor det är vi får hit. Varför kör de alla till*

tre områden, Malmö, Stockholm och Göteborg. Det är ju ingen arbetskraftsinvandring vi har idag. (...) Nu flyr man från alla håll och kanter med olika förutsättningar. Då är det inte så jävla lätt att komma ut på arbetsmarknaden och så sätter man alla i samma områden.” De efterlyser att informationen till nyanlända invandrare blir bättre så att de vet vilka förutsättningar som finns i det svenska samhället, vilka deras rättigheter och skyldigheter är. ”Kunskapen om det svenska systemet är så viktigt. Många tror att det är lön eller EU-pengar som man får när man får socialbidrag. Man vet inte hur det fungerar i samhället. Det kan ju inte komma ut i debatten för då blir ju folk ännu mer irriterade på invandrarna men det handlar ju om okunskap. Det borde vara det första man får reda på när man kommer, så här funkar det i Sverige. Vissa efterfrågar varför man inte ställer krav på dem, de menar att det är vi svenskar som är blåögda.”

En boende efterfrågade att bostadsbolagen aktivt skulle jobba för att få in svenskar i området. *”Integrationen gäller inte här i Hjällbo. Hur löser man det då? Låt lägenheter gå till svenskar före invandrare. Då blir det perfekt i samhället. Om t.ex. lägenheten över mig blir ledig, ge den till en svensk och inte ännu en somalier. Jag är ju i mitt hemland fortfarande. Inte bra, man lär sig inget nytt. Det handlar om att lära sig nåt nytt inte lämna sin religion eller kultur. Alla länder har nåt bra. Man lär sig språket och minskar fördomarna.”* Bostadsförmedlingarnas roll och agerande är centralt i skapandet av den etniska boendesegregationen menar Molina (1997, 2006). Istället för att fungera utjämnande menar hon att de kommunala bostadsförmedlingarna har bidragit till att koncentrera andelen invandrare i vissa områden. När det i början på 90-talet fanns många lediga lägenheter i Hjällbo flyttade många människor in från olika flyktingförläggningar. Oavsett bostadsbolagens intention så fick deras vilja att fylla sina lägenheter konsekvenser för området. Molina menar att bristen på långsiktig stadsplanering och planerad befolkningsammansättning har bidragit till att staden rasifierats och delats in efter etniska linjer. Samtidigt råder det en akut bostadsbrist i Göteborg idag vilket ytterligare försvårar möjligheten att välja var man vill bo.

Törnquist (2001) menar att småhusområden och bostadsrättsområden normalt sett är stabila befolkningsmässigt medan områden med hyresrätter tenderar att bli genomflyttningsområden. På grund av den stora bostadsbristen i Göteborg idag så har in- och utflyttningen avstannat något i Hjällbo men det var tidigare ett stort problem. Därtill begränsar den nästan totala avsaknaden av annat än hyresrätter i Hjällbo möjligheten till att göra boendekarriär inom området.

Siffrorna nedan belyser skillnaderna i fördelningen av boendeformer i de sex stadsdelar som i frågeställningen ovan användes som exempel över de stadsdelarna med flest och minst socialbidragstagare m.m. De olika boendeformerna anges i % per stadsdel;⁷

	Allmännyttan ⁸	Bostadsrättsför.	Enskilda pers. ⁹	Övriga ¹⁰
Bergsjön	42.3	13.2	7.7	36.7
Lärjedalen	53.6	3.6	31.4	11.3
Hjällbo	91.1	0	8.9	0
Gunnared	66.1	10.3	9.4	14.2
Älvsborg	0	1.4	88.6	10.0
Torslanda	4.5	13.4	78.8	3.3
Askim	0.2	10.8	72.0	17.0
Gbg Stad	28.5	23.5	27.8	20.2

5.2.3 Sammanfattande analys

Utifrån intervjuer, forskning och material om Hjällbo är det inte mycket som talar för individuella orsaker bakom segregationen. Istället är det främst strukturella faktorer som benämns som pådrivande. Betydelsefulla faktorer i sammanhanget är bostadsbolagens agerande, politiker och invandrapolitik samt svårigheter att ta sig in i det svenska samhället. Både intervjuade och forskare hävdar att det finns intressen i samhället som vill bevara segregationen.

Hjällbos historia visar på ett område som från början varit i obalans och där olika faktorer lett fram till ett invandrartätt och socialt utsatt område. Det ensidiga utbudet av boendeformer med nästan uteslutande hyreslägenheter tycks också ha betydelse. En strukturell orsak som ändå förefaller möjlig att påverka är avsaknaden av bostadsrätter, småhus och villor som försvårar både möjligheterna till en lokal boende karriär och sannolikt även en mer blandad befolkningssammansättning.

5.3 Vad kan segregationen få för konsekvenser?

5.3.1 Forskning

Forskningsområdet är omstritt och kräver avancerade undersökningsmetoder. De vanligaste är fallstudier och statistiska analyser av longitudinella uppgifter. Båda metoderna har sina styrkor och svagheter och därmed även sina anhängare och kritiker. Friedrich m.fl. (2003) menar att båda metoderna ställer krav på ett korrekt urval men också att de båda är sårbara för de problem som alltid finns med statistiska analyser. Hur vet man vad som är en effekt av vad? Finns det kausala samband eller är de bara skenbara?

⁷ Siffrorna kommer från Göteborgsbladen för respektive stadsdel för 2006 och uppgifterna är daterade till 2005.

⁸ Kommunalt ägda hyreslägenhet

⁹ Villor, småhus etc som ägs av enskilda personer

¹⁰ Övriga ägare innefattar aktiebolag, kommanditbolag m.fl. Alla kategorier med undantag för de redan specificerade i tabellen

Vissa menar att studier kring grannskapseffekter överdriver dess betydelse medan andra menar att de underskattas. Flera forskare hävdar vidare att även om man kan se att det finns vissa grannskapseffekter så kan inte betydelsen av föräldrarna och deras engagemang och värderingar, individens egenskaper och förutsättningar samt makroekonomiska omständigheter underskattas (Friedrichs m.fl., 2003; Musterd & Andersson, 2006). Det är alltså svårt att se vad som är en effekt av vad. Urban (2005) är i sin avhandling just skeptisk till huruvida man kan mäta samband mellan grannskap, individ och samhälle. Vad är effekter av området och vad är personliga egenskaper? Även om det har genomförts en del studier i ämnet menar Urban att metodologiska problem försvårar jämförelser mellan dem. Socialstyrelsen menar i Social Rapport 2001 att man för att förstå effekten av och orsakerna till segregation måste se till relationen mellan individuella aspekter och strukturella orsaker men också mekanismer bakom positiva och negativa utvecklingsspiraler hos bostadsområden.

Musterd och Andersson (2006) har gjort en sammanställning över forskningen och ställer upp fyra områden inom vilka grannskapseffekter kan få genomslag. Dessa sammanfaller delvis med vad Socialstyrelsen tar upp i Social Rapport från 2001.

1. Bostadsområden med relativt stor koncentration av fattiga människor riskerar att bli stigmatiserade och med detta följer en rad negativa konsekvenser. Författarna nämner dåligt rykte som en och menar att det kan leda till att området går miste om investeringar men också att invånarna riskerar att uppfattas som dåliga eller sämre än andra. Det kan påverka deras möjligheter på många olika plan, t.ex. vad gäller arbete och möjligheterna att få ta lån. Även Socialstyrelsen menar att områden påverkas av att de omges av rykten och anses vara oattraktiva om än i varierande grad. Detta spelar roll för individernas självbild och kan fungera stigmatiserande. Schablonbilder skapas, inte sällan kring invandratäta områden, och det är något som de boende där måste förhålla sig till. En svensk studie som behandlar ämnet är Sernhedes "Alienation is my nation" (2002) om unga invandrarkillar i Angered och hur de förhåller sig till bilden som finns av dem och deras område.
2. Det andra området handlar om socialisationsprocesser och betydelsen av sociala nätverk. Här menar författarna att ett område med bl.a. hög arbetslöshet bland invånarna påverkar kvaliteten på de sociala nätverken. De menar dels att det ger för få förebilder på arbetsmarknaden för dem som är på väg in men också att kvaliteten på nätverken blir sämre då nätverken inte kan bidra med kontakter på arbetsmarknaden eller andra kunskaper om hur samhället fungerar. Även Socialstyrelsen menar att personer med svaga förutsättningar vad gäller tillgången till olika former av sociala nätverk påverkas negativt av att omge sig med andra människor med samma problem. Med andra ord får man olika sociala nätverk beroende på var man bor. Musterd och Andersson tar vidare upp att hur bostadsområdet omkring en individ ser ut påverkar vad denne i förlängningen anser vara normalt och normerna sätts efter majoritetens beteenden och attityder. Om majoriteten av befolkningen inom ett område är arbetslös och går på olika former av bidrag så anses det vara normalt.
3. Socialstyrelsen menar att bostadens läge kan påverka barn och ungdomars uppväxtvillkor och även den roll som deras föräldrar och institutioner spelar för deras socialisation. Var man bor avgör vilka skolor och daghem man går i samt vilka föreningar som man verkar i. Musterd och Andersson utvecklar det vidare med att tillgången till och kvaliteten på lokal service kan ses som indikatorer på förekomsten av grannskapseffekter. Här nämns tillgången till bra skolor, väl utvecklad barnomsorg och fritidsverksamhet, god kvalitet på undervisning och skolmaterial samt tillgången till god sjukvård som några faktorer. Om man inte har tillgång till detta inom rimligt

avstånd så kan det uppfattas som att man har sämre sociala möjligheter eller förutsättningar. Andra faktorer som nämns är att det i många utsatta områden saknas både arbetstillfällen och utvecklad kollektivtrafik vilket ytterligare försvårar kontakten med arbetsmarknaden. Detta gäller dock främst USA och inte i Västeuropa.

4. Den sista dimensionen behandlar utsatthet och exponering för brott och våld. Här menar forskare att hög brottsstatistik påverkar området negativt genom att man som invånare undviker att röra sig utomhus och därmed isoleras från det övriga bostadsområdet.

5.3.2 Hjällbo

Vi kommer nedan att applicera material och intervjuer från Hjällbo på Socialstyrelsens (Social Rapport, 2001) punkter och Musterd och Anderssons (2006) modell kring grannskapseffekter för att försöka se vad segregationen har för effekter på Hjällbo.

Stigmatisering

Hur riskerar områden med en koncentration av socialt utsatta människor att stigmatiseras och vilka konsekvenser får det för områdets invånare? En del i en stigmatiseringsprocess är att området får dåligt rykte genom bland annat medias eländesrapportering men också från rapporter som belyser att i det här fallet Hjällbo har sociala problem. Visst finns det problem i områden som Hjällbo och dessa måste diskuteras och bekämpas men det viktiga är hur de problematiseras, diskuteras och presenteras. Enligt Törnquist (2001) har Hjällbo behandlats förhållandevis väl i media, men vi tror att rapporteringar och nedskrivningar från andra förorter även drabbar Hjällbo. I folkmun och allmänhetens ögon dras förorterna över en kant och den generaliserade bilden drabbar alla i förorten kollektivt. Områdets rykte blir sedan överfört på invånarna som bor där. Media är dessutom en av de viktigaste aktörerna när det gäller att skapa och återskapa mental och fysisk diskriminering och segregation. Svensk och utländsk forskning visar att rasistiska föreställningar i media antagit formen av sunt förnuft. Invandrare porträtteras som hot eller problem, invandrade män som kriminella och invandrade kvinnor som passiva och förtryckta (SOU 2005:56).

Vi har i våra intervjuer lagt fokus på problembilden av Hjällbo och dess konsekvenser på individerna och deras möjligheter på arbetsmarknaden.

Hur ser de intervjuade på problembilden av Hjällbo?

I intervjuerna möttes vi av främst två inställningar till problembilden. En person sade *"Det är en svår situation i området så bilden stämmer (...). Man ska överhuvudtaget inte bosätta sig i Hjällbo. Genom att bo här beskär man sina möjligheter till ett gott liv."* En av de boende var istället irriterad på medias negativa bild som hon menade överdriver hur det verkligen är. *"Vilken nytta gör det? Det skadar bara de som bor här och som vill komma in i området."* Många tog upp att de har en känsla av att media blåser upp saker så fort det händer något. De nämnde det som hände hösten 2006 när media rapporterade om ett upplopp i Angereds Centrum efter ett strömavbrott, när det i själva verket handlade om en krossad ruta. Det här visar att negativa bilder av en förort, i det här fallet Angered, även påverkar de som bor i det närliggande Hjällbo.

En av de boende menade att en följd av områdets dåliga rykte är att man måste fungera som ambassadör för att visa att det finns invandrare i Hjällbo som försöker och vill förändra. Det här tolkar vi som ett uttryck för det som Musterd och Andersson talar om när de säger att invånarna i ett "dåligt" område anses som "sämre" än andra. De måste hela tiden bevisa motsatsen. En annan av de intervjuade menade att områdets rykte kan påverka invånarna på

gott och ont. Det positiva kan vara att man stärks inom gruppen kring en övertygelse om att man är felbehandlad och att det inte alls är så dåligt som media skriver. Det negativa är när det leder till en känsla av utanförskap som kan ha destruktiva konsekvenser och innebära en låsning i ett "vi- och dom" tänkande. "*Det blir en frustration mot en grupp svenskar med jobb som bestämmer.*" Lärarna trodde också att fördomar och det uppdelade samhället kan leda till ett "vi- och dom" tänkande och att det är något som skolan måste arbeta mot. En av lärarna trodde dock att hans elever mest lever i sin värld och stänger ute fördomarna.

Rektorn vi talade med såg risker i att boende i området söker bekräfta en negativ identitet och att de känner en uppgivenhet för att de tror att de inte har några möjligheter. Samtidigt kan det vara en positiv identifikation. Han nämnde att några av skolans elever efter att de hade sett filmen "Förortsungar" sa att de kunde relatera till den och med stolthet sa att dom minsann också var förortsungar. "*De kände att filmen handlade om dem!*" Samtidigt betonade rektorn att man måste se till vem det är som problematiserar livet i t.ex. Hjällbo. En undersökning som genomfördes i ett skolarbete visade att de tillfrågade eleverna trivdes alldeles utmärkt i Hjällbo. De uppgav att det var bra att bo där, att de hade många vänner i området, att de kunde spela fotboll på rasterna och att området var fint. Det var inget i deras svar som motsvarade de problembilder som rektorn menar att vuxenvärlden målar upp. Han betonade att man måste låta barnen få trivas om de gör det och inte ta det ifrån dem. Vad som däremot kan uppfattas som negativt bland barnen trodde han är att de ibland känner att de inte kan ta del i konsumtionssamhället på samma sätt som andra barn.

På frågan om huruvida områdets rykte påverkar invånarnas möjligheter till att få jobb svarade två av de tre socialtjänstanställda att de tror att den sökandes namn spelar större roll än deras adress. Däremot var det en av de boende som lyfte fram att medias bild av Hjällbo antagligen påverkar arbetsgivarnas inställning till att anställa någon från området. Det leder enligt henne till att man måste jobba i motvind. Den tredje socialtjänstanställda ville inte gärna tro att adressen eller namnet spelade någon större roll utan menade att det snarare var språket som är det största hindret för hans målgrupp att komma ut i arbetslivet. Svenska språkets betydelse var något som alla de vi intervjuade var överens om. Att en arbetsgivare hellre anställer någon som behärskar språket såg alla tre socialtjänstanställda som tråkigt eftersom det gör att många inte får en chans att ens komma in på arbetsmarknaden. Samtidigt hade de förståelse för att man som arbetsgivare väljer att anställa människor som pratar bra svenska.

Socialisationsprocesser och betydelsen av sociala nätverk

Den andra punkten handlar om betydelsen av det sociala nätverket och förebilder när det gäller att komma in på arbetsmarknaden. Socialstyrelsen menar att personer med svaga förutsättningar vad gäller tillgången till olika former av sociala nätverk påverkas negativt av att omge sig med andra människor med samma problem.

I intervjuerna fokuserade vi på nätverkens och förebildernas betydelse när man skall in på arbetsmarknaden och på hur man som barn påverkas av att ens föräldrar inte arbetar.

Hur påverkas man av att växa upp eller bo i en miljö med låg sysselsättning och högt bidragsberoende?

Skolpersonalen ansåg inte att deras elever är mindre motiverade eller ambitiösa än elever från andra mer välsituerade områden. Rektorn trodde inte att barnen tänker så mycket på att deras föräldrar är utan jobb och att det därför inte påverkar deras skolarbete. Han menade att det möjligtvis gäller äldre barn i tonåren som känner sig utanför i skolan och inte lyckats så bra

som kan söka sig till negativa förebilder. Han trodde att det då snarare handlade om andra personer i deras närhet och inte främst föräldrarna.

Skolpersonalen menade att de kan se att det finns familjer som saknar förmågan att ge sina barn stöd. De vill väldigt mycket men känner att de inte räcker till när det gäller läxhjälp eller att ge barnen lugn och ro från syskon då många bor trångt. Problemet med trångboddheten påtalades även av tjänstemannen vi talade med. Skolpersonalen var annars överens om att den stora majoriteten av föräldrarna är väldigt engagerade och att alla har grundinställningen att man ska jobba tillsammans med skolan för att barnen ska lyckas. De upplevde att föräldrarna ofta har stora ambitioner för sina barn och höga förväntningar på att de ska få bra jobb.

De socialtjänstanställda såg familjen och deras situation som mycket viktig. De såg att det påverkar så många människor när en individ får jobb. *”När en pappa får jobb så får han dessutom bättre självförtroende och barnen klarar sig bättre i skolan när papporna går ut och jobbar. Det är så många ungdomar som växer upp utan att se sin pappa gå till jobbet och då kan de ju undra varför jag ska gå upp när ingen annan gör det?”* Det var något som de socialtjänstanställda vi pratade med alla jobbar aktivt med, att försöka lyfta fram föräldrarna och få ut dem i sysselsättning så att de kan vara goda förebilder för sina barn.

Forskning visar att invandrare i mindre utsträckning än svenskar får jobb via informella nätverk och detta var något som de socialtjänstanställda kände igen (SOU 2005:56). De tog upp hur många av deras klienter har svårt att komma in på arbetsmarkanden överhuvudtaget och istället slussas mellan olika praktikplatser. En annan nackdel är att de saknar referenser från den svenska arbetsmarknaden. Vad individen har gjort i sitt hemland ignoreras ofta och arbetsgivare frågar enbart vad de har fått för erfarenheter sedan de kom hit.

När det gäller framtidssynen hos dem de möter så finns det både de som är hoppfulla och de som är mer pessimistiska. *”Många av dem vi möter har varit borta från arbetsmarkanden länge men kan ändå ha viss optimism. Deras inställning beror nog mer på vilket bemötande de får när de väl kommer ut. Många har hört samma visa flera gånger och är less på det. Klart att de kan vara lite desillusionerade.”*

Skolan och den lokala servicen

Grunden i den här punkten är föreställningen om att tillgången till och kvalitén på den lokala servicen påverkas av var man bor. Forskning visar att det i regel är sämre service i marginaliserade områden och då syftar man ofta på skola, daghem, fritidsverksamhet och tillgången till olika affärsverksamheter. När det gäller det senare stämmer detta inte i Hjällbos fall då det lokala torget har ett relativt stort utbud. Där finns mataffärer, bank, post, grönsaksstånd, apotek, försäkringskassa, socialkontor, vårdcentral och tandvård. Området är tack vare detta mer välsorterat än flera andra förorter (Törnquist, 2001).

När det gäller skolorna så hade 97 % av eleverna i Hjällbo svenska som andraspråk under 2006. 46.2 % saknade betyg i ett eller flera ämnen i årskurs 9 vårterminen 2006 medan motsvarande siffra för Göteborg var 26.8 % (Lägesrapport Hjällbo 2006: www.goteborg.se/statistik). För att ge en mer rättvis bild av situationen i Hjällbo och andra områden med en stor andel elever med ett annat modersmål än svenska har Skolverket utvecklat en särskild databas, Salsa, som räknar fram förväntade resultat. Dessa tar hänsyn till föräldrarnas utbildningsnivå, andelen pojkar i klasserna och andelen elever med annat modersmål än svenska (www.skolverket.se). I en sådan sammanställning får skolorna i Hjällbo bra värden. Lärarna vi talade med upplevde dock inte att Salsa var tillräcklig för att ge

en rättvis bild av deras elevers resultat. Istället jämför man inom skolan hur eleverna utvecklas genom att titta på de Nationella proven som man gör från och med femte klass. De använder sig också av ”normeringsprov” där alla i en årskurs får göra samma prov. Då ges möjlighet att se om några elever eller klasser ligger efter och behöver extra stöd. Genom sådana jämförelser menar lärarna att bilden blir mer korrekt och de menar att den visar på positiva resultat för deras elever.

Vad tycker skolpersonalen om kvalitén på skolorna i Hjällbo?

Syftet med våra intervjuer var inte att mäta kvalitén på skolorna utan få en bild av hur skolpersonalen upplever sin skola. Personalen ansåg inte att det är sämre kvalitét på skolorna i Hjällbo jämfört med andra skolor i Göteborg. Skolorna arbetar efter väl utvecklade arbetsmetoder, de har hög lärartäthet med mindre klasser som följd och det finns resurspersonal. Att 97 % av eleverna har svenska som andraspråk trodde en lärare påverkar den enskilda eleven mer än det påverkar klassen. Han menade att de inte drar ner kvaliteten på undervisningen men däremot det statistiska genomsnittet. Rektorn menade att det är tråkigt att det pratas om att barnen i området har språkproblem då de med sin flerspråkighet i själva verket snarare har bättre språkkunskaper än många andra. Han trodde även att eleverna får en högre tolerans och vänjer sig vid olikheter i större utsträckning än andra. Det gäller inte bara människor med andra livshistorier och bakgrunder utan även särskoleeleverna som är integrerade i de vanliga klasserna. *”Alla har olika bakgrund och livsvillkor här, det är positivt att alla är olika.”*

Samtidigt menade rektorn att det självklart är ett problem att barnen sällan träffar svenska barn eller deras familjer. Detta påverkar livet, språket och vilka intressen man har eller utvecklar. I området är skolan den dominerande svenskspråkiga miljön och det är kanske bara där som eleverna pratar svenska. Med föräldrarna pratar de sitt hemspråk och på gården kanske man pratar en blandning mellan svenska och något annat språk.

Lärarna var tydliga med att betona att de på Hjällboskolan arbetar efter skolplanen som alla andra skolor och att eleverna får mycket hjälp på sitt modersmål, exempelvis med läxor efter skolan. En av lärarna poängterade att *”vi satsar mycket på eleverna, ser eleverna och inte deras bakgrund. Ja, det är ett segregerat område men vi satsar på våra elever. Fokus är på undervisningen, det är trots allt en skola!”*

Hjällboskolan har sedan ca 6 år arbetat efter en pedagogik som utvecklats i Harlem, USA för att höja andelen med godkänt betyg i kärnämnen (www.lorrainemonroe.com). Utgångspunkten är att de ska respektera sig själva, lärarna och skolarbetet. Ett kontrakt upprättas mellan varje enskild elev och skolan där eleverna lovar följa skolans värdegrunder och regler medan lärarna i gengäld lovar att hjälpa eleverna till hundra procent för att nå godkända resultat. Fördelarna med arbetssättet kom ofta upp under intervjun. *”Just Monroe pedagogiken startades för att hjälpa barn med sociala problem. Eleven måste jobba och så ställer vi upp för dem.”* Skolan har fått mycket uppmärksamhet för sitt arbete. Man har kunnat läsa om det i Göteborgs Posten, de har varit gäster i morgon-TV samt tagit emot studiebesök från andra nyfikna och inspirerade skolor. Tjänstemannen vi intervjuade instämde i att Hjällboskolan har fått bättre rykte på senare tid, inte minst tack vare engagerad personal och arbetet med måluppfyllelse.

Samtidigt är det ett faktum att föräldrar i området utnyttjar det fria skolvalet och låter sina barn gå i skolor i andra delen av stan. En av boende vi talade med menade att *”alla vet ju hur det ser ut i skolorna idag. En majoritet av skolbarnen är nya invandrare, inte andra eller*

tredje generation utan nyanlända. Svenska språket är för litet, man lär sig allt annat. Jag vill att mina barn ska gå i svenska skolor. Det hjälper inte att man pumpar in en massa pengar i skolan om det inte finns svenska elever. Man kan inte bara läsa läxor, svenska språket måste praktiseras.” Hon valde därför att låta sina barn gå i den katolska skolan i Örgryte. Det visade sig att det var mycket invandrare där också men hon påpekade att de är andra generations invandrare med etablerade föräldrar som kan språket.

När det gäller det fria skolvalet var rektorn vi intervjuade kluven. Å ena sidan ansåg han att det är bra att man ges möjlighet att välja vilka skolor barnen ska gå i men å andra sidan menade han att det spär på segregationen vilket gör att lärarna och skolpersonalen får mildra konsekvenserna av segregationen. De som flyttar sina barn till andra skolor tillhör ”*utifrån ett Hjällbo perspektiv*” de resursstarka familjerna vilket lämnar kvar de resurssvaga på skolorna i Hjällbo. Rektorn hade inga exakta uppgifter på hur många det rör sig om men uppskattade att det handlar om ca 5-10 % som väljer andra skolor för sina barn. Tjänstemannen vid förvaltningen höll med om att skolorna har blivit en marknadsplats där de resursstarka barnen flyttar till andra skolor. Rektorn menade att forskning visar att de som väljer annan skola inte gör det p.g.a. annan pedagogik utan för att välja bort socialt umgänge, man väljer till något annat. Många väljer skolor i mer så kallade svenska områden då de ser problem med att det finns för få svenska elever, inte minst när det gäller möjligheten till att lära sig det svenska språket. Samtidigt finns det familjer som väljer efter andra faktorer då muslimska skolan i Gårdsten och katolska skolan i Örgryte har elever som kommer från Hjällbo. Det visar att det inte bara handlar om att byta till skolor med fler ”svenskar” utan även till skolor med en uttalade religiös prägel där religionen är i centrum, inte etniciteten.

Utsatthet och exponering för brott

Denna dimension behandlar utsatthet och exponering för brott och våld. Musterd och Andersson menar att hög brottsstatistik påverkar området negativt genom att man som invånare undviker att röra sig utomhus och därmed isoleras från övriga bostadsområdet. Risken att råka ut för oprovocerat våld är enligt statistiken störst i de centrala delarna av Göteborg och brottsstatistiken i Hjällbo är lägre än för Göteborg i stort (Törnquist, 2005). Däremot visar undersökningar att den upplevda tryggheten är förhållandevis låg i området. Det kommunala bostadsbolaget som förvaltar ca 90 % av Hjällbos bostäder frågar årligen sina boende bl.a. hur de upplever tryggheten i sitt område. Resultatet ställs sedan samman i ett trygghetsindex. Under de första åren på 2000-talet låg Hjällbos index på en högre jämn nivå men de senaste åren har den sjunkit igen (”Storstad – om storstadssatsningen i Göteborg”, 2005). 2006 var index för allmännyttan i hela Göteborgsområdet 64 (på en skala 1-100) medan motsvarande index för Hjällbo var 54 (Lägesrapporten Hjällbo 2006).

För att förändra upplevelsen av otrygghet i Hjällbo har man sedan snart 10 år satsat mycket på trygghetsfrågor. Frågan hamnade i fokus efter att en utredning med syfte att kartlägga kriminaliteten i Hjällbo och hur de boende i området upplevde sin egen trygghet genomfördes på uppdrag av det allmännyttiga bostadsföretaget i Göteborg, Framtiden AB (Malm, 1997). Den baserades på en enkätundersökning i området, intervjuer med nyckelpersoner och andra utvalda samt information från fastighetsägarna i området. Resultatet visade att 89 % av de tillfrågade tyckte att brottsligheten i Hjällbo var ett problem och att det främst var kvinnor och äldre som kände sig otrygga. Malm pekade ut vissa platser som särskild otrygga, bl.a. spårvagnshållplatsen. Även om den relativa brottsligheten alltså var låg så kände de boende sig otrygga i området. Undersökningen resulterade bland annat i att det anordnades trygghetsvandringar där man tittade över och förbättrade den fysiska miljön som gångvägar, buskage och belysning men det har även gjorts förbättringar och upprustningar av spårvagns-

och busshållplatsen. Den stora satsningen kom i och med den numera prisbelönta och uppmärksammade Trygghetsgruppen. Ursprungligen var det åtta relativt unga personer bosatta i Hjällbo med olika kulturella och etniska bakgrunder som ingick i gruppen. Syftet var att de skulle vara synliga i området, främst på kvällar och nätter, bärandes sina karaktäristiska gula jackor. En annan funktion var att boende i området skulle kunna ringa till gruppen om störningar och problem där de bor eller om de såg något misstänkt. Ytterligare ett syfte var att gruppen skulle knyta kontakter till ungdomarna i området. Det utvecklades senare även en form av "eskortservice" vilket innebar att man kunde ringa till gruppen för att få sällskap till och från spårvagnen eller bussen (Olsson m.fl., 2005). På grund av problem med finansiering låg Trygghetsgruppen nere en period men den har under våren 2007 startats upp igen, om än i en något omarbetad version.

De vi intervjuade såg främst positivt på trygghetsgruppen. Den uppfattades som en tillgång och ett bevis på att man satsade i området. En person förhöll sig däremot något kritisk till hela projektet och tyckte att man kunde ha gjort något bättre för pengarna.

5.3.3 Sammanfattande analys

Vi tycker oss genom våra intervjuer och genomgång av statistik och annat material kunna se att det finns grannskapseffekter i Hjällbo likt dem som Musterd och Andersson (2006) och Socialstyrelsen (Social Rapport, 2001) tar upp. Nedan följer en sammanfattning av resultatet från de olika punkterna.

Förorter generellt och så även Hjällbo omges av föreställningar och förutfattade meningar med ofta negativ innebörd. Vi tycker oss se att dessa föreställningar påverkar människor i området. Det förhåller sig invånarna till på olika sätt, vissa genom att agera ambassadörer och visa upp motsatsen medan andra intar en mer negativ och uppgiven position.

Vi kan konstatera att det är svårt för individer i Hjällbo att komma in på arbetsmarknaden och att bristen på sociala nätverk är en del i detta men det beror även på andra faktorer som språk, erfarenhet och brist på referenser för att nämna några. Att områdets rykte påverkar invånarnas möjligheter att få jobb trodde inte merparten av de intervjuade, snarare trodde de att ett utlandsklingande namn kunde vara ett hinder. Mot bakgrund av medias ofta negativa bild av förorter och indirekt även invandrare så tror vi ändå att kombinationen av att ha postadressen Hjällbo och dessutom ha ett utlandsklingande namn har betydelse.

Utifrån vad vi kan se så är den lokala servicen i Hjällbo centrum relativt bra och väl utvecklad. När det gäller skolorna så satsas det mycket resurser på att tillmötesgå de förutsättningar som finns i Hjällbo med många barn som har svenska som andraspråk. Det finns resurspersonal och speciellt utvecklad pedagogik. Ändå visar statistiken att nästan hälften av eleverna i årskurs nio saknar betyg i ett eller flera ämnen. Vi ifrågasätter inte Hjällboskolornas kvalitet utan snarare om det är rimligt att begära likvärdiga resultat från skolor i områden som Hjällbo med förutsättningar som på många sätt skiljer sig helt åt från andra områden. Samtidigt är det ett problem att så många i Hjällbo lämnar grundskolan utan fullständiga betyg då det ofta är ett krav för att komma in på arbetsmarknaden. Detta bibehåller ett utanförskap och riskerar att ytterligare segmentera skillnaderna i samhället. Dessutom har det på senare år blivit vanligare att elever från Hjällbo byter till skolor i andra delar av staden. Då dessa barn "*ur ett Hjällbo perspektiv*" ofta är resursstarka spår det ytterligare på segregationen.

Forskningen menar att områden med hög brottsstatistik påverkar invånarnas rörelsemönster. I Hjällbo är brottsstatistiken relativt låg men ändå visar undersökningar på att invånarna upplever otrygghet i större utsträckning än i andra delar av Göteborg. Detta tyder på det trots allt finns en föreställning om att det är ett farligt område vilket påverkar känslan av otrygghet. Trygghetsgruppen som nu återuppstått omnämns överlag positivt och som ett välkomnat inslag. Vi frågar oss dock om inte själva existensen av en trygghetsgrupp ytterligare signalerar att det finns något att vara rädd för och på så sätt spär på otryggheten.

5.4 Är segregationen alltid negativ?

5.4.1 Forskning

Segregation kan ses som både ett hot och en möjlighet, precis som all samhällsförändring (SOU 1992:19). I den svenska debatten och i den offentliga politiken har segregation mest setts som ett hot och de negativa aspekterna har dominerat, inte minst när det gäller den etniska segregationen. Franzén (2001) anser att man kan anlägga ett moraliskt perspektiv på segregation och citerar Avishai Margalit som säger att segregation därför är ”ovärdigt ett anständigt samhälle” då den rumsliga åtskillnaden innebär ett förödmjukande av medmänniskan (sid. 25). De som hävdar att det finns positiva effekter av en etnisk boendesegregation lyfter oftast upp att det kan leda till ett internt socialt stöd i området. Man antas då även slippa problem med kulturkrockar. Urban (2005) sammanfattar de positiva aspekterna med att homogena områden antas ge internt social stöd, ömsesidig förståelse och underlätta hjälp med praktiska problem. Kulturkrockar med grund i olika syn på t.ex. barnuppfostran, tidsrytm och uppförande på allmänna platser kan undvikas. Dessutom uppfylls önskemål om att bo nära landsmän för att lättare behålla språket, den etniska identiteten, kulturen och religionen. Samtidigt skapas ett skydd mot vardaglig rasism och diskriminering och människor med olika utseenden och kläder behöver inte känna sig avvikande. Bilden av det multikulturella samhället är ofta positiv, inte minst ur en gemenskapstanke. Fokuseras istället utanförskapet gentemot andra enklaver eller grupper så blir bilden en annan. Ju mer exkluderad man är från andra desto mer kan man söka gemenskap inåt i gruppen och stärka relationerna där. Det är ju trots allt lättare att vara exkluderad i ett redan marginaliserat område, det kan vara självförstärkande. Kultur som uppstår ur sociala relationer i ett område kan vara bra i form av en kulturell gemenskap eller som plattform för politiska aktiviteter men uppfattas som negativ om det leder till en asocial kultur som uppmuntrar till destruktivt eller på annat sätt negativt beteende. Urban menar att det är det som är paradoxen med lokal gemenskap. Urban (2005) och även Molina (1997) menar dock att fördelarna med enklaver eller homogena områden inte går att applicera på svenska förhållanden då ett byggande av etniska kontaktnät försvåras av att eventuella etniska enklaver i Sverige inte är tillräckligt stora, befolkningsunderlaget är helt enkelt för litet och dessutom är invandrarna som grupp alltför heterogen. Kamali (2006) tycker emellertid att det är ett forskningsområde som inte fått tillräcklig uppmärksamhet i Sverige. Han ser skapandet av etniska nätverk som en följd av och en kompensation för en utebliven integration och en reaktion på systematisk diskriminering. En sådan process som skapar interna band och externa gränser utåt mot andra grupper är en form av självsegregering. Kamali menar att denna form av segregation bara gynnar redan privilegierade grupper och missgynnar de redan missgynnade.

Urban (2005) menar att då verkligheten är komplex kommer man ur framförallt ett strukturellt perspektiv på segregation hitta fördelar på individnivå och nackdelar på strukturell nivå. Vidare kan fördelar på den strukturella nivån innebära nackdelar för individen. På individuell nivå kan det t.ex. finnas fördelar med att tillhöra ett etniskt nätverk ur ett socialt,

statusrelaterat eller ekonomiskt perspektiv. Det kan också vara positivt för bevarandet av sin kultur och det egna språket. Samtidigt kan detta försvåra gruppens målsättning att integreras i det omgivande samhället, gruppens status i landet och ekonomisk integration. På så sätt kan individuella mål och motiv försvåra för gruppens mål och motiv, t.ex. integration i det övriga samhället. Här är det dock även en fråga om vem som vill integreras, om det är statens önskemål eller individens val. Därtill kan staten, gruppen och individerna ha olika åsikter om vad integration är, vem det gäller och hur långt den ska gå.

5.4.2 Hjällbo

Urban (2005) menar att det i Sverige är provocerande att prata om positiva effekter av segregation och både den litteratur vi läst och de intervjuer vi genomfört pekar på övervägande negativa aspekter av segregation. De gånger den omnämns som positiv är det främst på individnivå. En av dem vi intervjuade menade att *"segregation har negativ klang men för vissa kan det vara bra. Många människor som bor här tycker att det är bra. De känner en trygghet med sina egna som de inte hade känt på andra ställen där de inte känner sig hemma. För många är det bättre än sämre."* Den sociala samhörigheten och betydelsen av att ha människor runt omkring sig som förstår varifrån man kommer och förstår ens kultur ska inte underskattas. Naturligtvis är det också så att vardagen för många i Hjällbo inte är sämre än vad den är för andra. En boende vi talade med trivdes bra i Hjällbo. Även om hon menade att det fanns problem så var hon nöjd med att bo där. *"Har egna svenska vänner, har inga problem själv. Hjällbo är en härlig plats, en bra plats. Bra kommunikationer hit, bra folk."*

Vi menar att man måste skilja på huruvida någon trivs i sitt område och om de tycker att segregationen är bra eller dålig. De boende vi talade med trivdes väldigt bra i Hjällbo men de tyckte inte om segregationen. Vi menar att detta inte är en motsägelse och att det stämmer in på det som Urban (2005) talar om kring hur individer kan uppleva fördelar med segregationen, ofta då man i området har god gemenskap och många bekanta, medan det finns nackdelar för gruppen som exkluderas från övriga samhället. Den stora majoriteten av de vi talade med uttryckte bara negativa saker med segregationen men det är ur ett ovanifrån perspektiv eller utifrån hur den påverkar invånarna som grupp.

I "American Apartheid" (1993) menar författarna att den afro-amerikanska befolkningen i USA stängs ute från delar av samhället och medvetet koncentreras i vissa områden, getton, för att det finns grupper som har något att tjäna på det. Koncentration av fattiga och sociala problem till vissa delar av staden antas minska problemen i den övriga staden. Ofta påpekas att segregationen i Sverige och Europa skiljer sig åt från situationen i USA och att man därför inte ska göra jämförelser dem emellan. Andersson (2002) menar dock att vi borde dra lärdom av deras utveckling för att undvika att själva hamna i motsvarande situation. En av de intervjuade är inne på detta tema och menar att det finns intressen i samhället som ser fördelar med att problemen samlas i vissa områden. Genom att områden utpekats som utsatta får de olika satsningar och projekt samt engagerar myndigheter vilket skapar jobb. Inte jobb åt invånarna nödvändigtvis utan åt t.ex. socionomer och de som arbetar med flyktingar. Som vi nämnt tidigare angående vad segregation beror på kan man alltså även i en diskussion kring dess negativa innebörd ta upp åsikten att det finns grupper som tjänar på upprätthållande av segregation.

5.4.3 Sammanfattande analys

Är segregationen alltid negativ? Ja och nej. Att bo i ett segregerat område behöver inte av individen upplevas som negativt men effekterna för gruppen i stort är desto större och överskuggar eventuella individuella vinster. Att andra grupper tjänar på segregation i form av

skapade arbetstillfällen må vara en cynisk tanke men den är fortfarande intressant. Ur ett rättvis perspektiv kan man fråga sig om det överhuvudtaget går att säga att segregation kan vara annat än negativt. I ett solidariskt samhälle borde vi väl inte tillåta att människor lever under så markant sämre förhållanden än genomsnittet.

6. Diskussion

6.1 Sammanfattning

Göteborg är som vi försökt visa en delad stad. Begreppet segregation skrevs in i de svenska ordböckerna i mitten på 50-talet men blev inte ett forskningsämne på riktigt förrän på 70-talet. Segregationen ses idag av många som en klassfråga med en etnisk dimension och Sverige har fått kritik av FN:s organ för mänskliga rättigheter för just segregation av invandrade grupper (Perez, 2006).

Vi har i vår uppsats kommit fram till att Hjällbo skiljer sig från det genomsnittliga Göteborg på många sätt. Här finns en koncentration av familjer med socialbidrag, färre än hälften av alla vuxna arbetar, en majoritet av befolkningen är födda utomlands, medelinkomsten är låg och dessutom är befolkningen ung. Utifrån detta är Hjällbo ett socioekonomiskt, etniskt och demografiskt segregerat område. Orsaksförklaringarna till dagens situation handlar oftast om strukturella faktorer. Här nämns bl.a. politiska beslut kring invandrarfrågor, bostadsbolagens agerande när det gäller vem de hyr ut till i Hjällbo och de ursprungliga planerna för miljonprogrammen som innebar områden med en koncentration av hyresrätter ofta i utkanten av staden.

Segregation kan ha vissa positiva sidor för invånare i områden som Hjällbo t.ex. med tanke på den sociala gemenskapen och en känsla av tillhörighet. De negativa sidorna inte bara för individen utan för invånarna och samhället i stort är dock betydligt större. Segregationen bildar marginaliserade grupper som exkluderas från samhället på många sätt. Konsekvenserna är stigmatisering och dåligt rykte kring ett område och dess invånare, svårigheter för invånarna att komma ut på arbetsmarknaden, stor andel elever som saknar fullständiga betyg från grundskolan och större upplevd otrygghet för att nämna några.

Olika satsningar och välmenande projekt har sedan 90-talet avlöst varandra där man försökt förbättra livsmiljöerna i storstäderna och förändra den negativa utvecklingen i så kallade utsatta områden. Samhället har identifierat orättvisor och försökt åtgärda dem men ändå finns segregationen kvar. Vi kommer nedan att diskutera vad detta kan tänkas bero på.

6.2 Varför finns segregationen kvar trots insatser?

6.2.1 Otydlig politik

I Sverige har vi en politik som strävar efter att alla invånare ska integreras i "en samhällsgemenskap med samhällets mångfald som grund" (Perez, 2006 sid. 295) och segregationen anses vara en ödesfråga ("På rätt väg", 2002). Budskapen är klara och tydliga men trots detta är situationen oförändrad. Forskare menar att det är diskrepansen mellan retoriken och viljan i politiken och de åtgärder och insatser som det satsats på som gör att de positiva resultaten uteblir. Perez (2006) menar att det beror på att segregationspolitiken handlar om diffusa mål och begreppsförvirring. Urban (2005) tar upp att politiken historiskt fokuserat på strukturella lösningar av segregationsproblemen men att det i själva verket varit intentionen att man på den individuella nivån skulle lösa problemen. Det är invandraren som

ska integreras och anpassa sig till vårt samhälle, inte tvärtom. Urban menar att problemet med politiken och retoriken är att den inte sätter samman individuella och strukturella orsaker till segregationen, hur de samverkar och förstärker varandra ignoreras. Det handlar om att veta vad som eftersträvas och vad man vill med politiken och att handla därefter.

De olika satsningarna som har genomförts har oftast haft ett lokalt perspektiv där man satsar i ett område. Integrationsverket menar i en utvärdering av Storstadssatsningen att konstruktionen av storstadspolitiken innebär en målkonflikt ("På rätt väg", 2002). Utvärderarna menar att det inte är säkert att de områdesbaserade insatserna kommer invånarna till godo och att området dessutom riskerar att förlora invånare som när de får en bättre livssituation väljer att flytta därifrån. Dessutom har områdesbaserade insatser kritiserats för att de fungerar stigmatiserande då de pekar ut vissa områden. Vår uppfattning efter denna studie är att en politik mot segregation måste innefatta alla i samhället och inte endast peka ut vissa områden som kan utvecklas då lösningen på segregationsproblemet är allas ansvar. Vi tror inte att områdessatsningar är negativa men frågan är om de kommer åt de strukturella orsakerna bakom segregationen. De kan ha positiva effekter för områdena och dess invånare men påverkar inte strukturerna i samhället i stort. Vi tycker att följande citat från tjänstemannen vi intervjuade belyser detta. *"Den diskriminerande segregationen är kvar men mycket bra har hänt och vi som arbetar här går med rakare ryggar. Det har blivit ett bättre samhälle här! Från början längtade vi efter att svenskar skulle komma till området men efter hand har vi snarare sagt att vi ska jobba med dem som redan bor här."*

6.2.2 Vi och dom

Ett etniskt segregerat samhälle består av olika grupper som bildar ett "vi" och ett "dom". "Vi" tillhör normen och är de redan integrerade svenskarna och "dom" är de med utländsk bakgrund som inte är en del i samhället. Risken finns att det växer fram en frustration över att vara exkluderad och utanför, över att tillhöra "dom andra". Som vi nämnde inledningsvis ledde frustrationen i Paris förorter till uppmärksammade upplopp hösten 2005. I Sverige väcktes en oro för att samma sak skulle kunna hända här. Även om våra samhällen skiljer sig åt finns det anledning att ta utanförskapet på allvar. I april i år rapporterades det om oroligheter i Rosengård i Malmö och diskussionen kom igång igen. Frågan kanske inte är *om* utan *när* det som hände i Paris kommer att hända här om inte situationen förändras. Ofta förlägger och isolerar vi problemen till förorten och dess invånare, det blir "deras" problem. Så länge vi gör det och delar in vår värld i ett "vi" och ett "dom" så kommer segregationen inte vara ett problem för "oss".

6.2.3 Diskriminering

I vårt samhälle talar vi om allas lika värde och rättigheter och vi tror på solidaritet, delaktighet och ett välfärdssamhälle. Vi vill överlag alla människor väl men ändå exkluderas människor dagligen. Ofta sker detta på grund av att man tillskrivs vissa egenskaper, inte sällan efter etnisk tillhörighet. Detta menar Kamali (2006) är en viktig orsak till att integrationen inte lyckats och att segregationen har bibehållits. Han menar att det finns människor i Sverige som exkluderas och inte har tillträde till alla samhällsfärer och att det därför behövs ett diskrimineringsperspektiv inom segregationsforskningen.

För att kunna komma åt de strukturella orsakerna bakom segregation så är det en nödvändighet att titta på vad det är som gör att vissa grupper diskrimineras. På senare år har rapporter och undersökningar visat att det sker etnisk diskriminering i samhällets institutioner. Därtill finns det även forskning som tyder på att det finns vardagsrasism och diskriminering i mer dolda och vardagsbetonade sammanhang (Alinia, 2006). Detta perspektiv, att vi svenskar

lite till mans har fördomar och förutfattade meningar om människor från andra länder, är något som vi helst inte vill kännas vid. ”Jag är inte rasist, men...” Vi menar att vi för att komma åt diskriminering i allmänhet och segregation i synnerhet måste vända sökljuset mot oss själva i form av självrannsakan. Kanske är det så att vi inte kan lösa segregationsproblemet så länge vi inte inser eller erkänner att vi har fördomar och förutfattade meningar vilket resulterar i att vi är delaktiga i att reproducera diskriminerande mönster?

6.3 Fortsatt forskning

Under skrivandets gång väcktes många tankar hos oss. Det finns mycket kring segregation som vi kände att vi inte hade utrymme att ta upp inom ramen för uppsatsen men som vi ändå vill nämna. En av dessa tankar rör hur det kommer sig att invandrare har blivit dagens arbetarklass eller till och med underklass. Som vi tog upp kring vad segregation är för något så har det allt mer kommit att uppmärksammas att den socioekonomiska och etniska segregationen ofta samexisterar och att invandrare i dagens Sverige är fattiga. Beror det bara på att de använt alla sina resurser för att ta sig hit till Sverige? Kommer de efter några år i landet att kunna återhämta sig och komma i kapp den övriga befolkningen eller ges de inte den möjligheten? Finns det andra förklaringar bakom?

Den andra tråden som vi inte plockade upp är den kring vilka intressen i samhället som verkligen tjänar på segregationen och som vill bevara den. Tankar om en medveten och skapad segregation dyker upp i litteraturen och i intervjuer men lämnas därhän och förklaras inte närmare. Vi frågar oss varför det är så tyst om det och varför ingen tar diskussionen.

Källförteckning

Litteratur

Alinia, Minoo (2006) "Invandraren, "förorten" och maktens rumsliga förankring – berättelser om vardagsrasism" kapitel i "*Den segregrande integrationen*" SOU 2006:73

Andersson, Roger (2002) "Rörlighet i Fittja" kapitel i Ramberg, Ingrid & Pripp, Oscar (Red.) "*Fittja, världen och vardagen*" Tumba: Mångkulturellt centrum

Andersson, Roger (2001) "Spaces of socialization and social network competition: A study of neighbourhood effects in Stockholm, Sweden" kapitel i H.T. Andersen och R.Van Kempen (Red.) *Gouverning European Cities: Social Fragmentation and urban governance*, (Aldershot, Ashgate)

Andersson, Åsa m.fl. (2004) "*Goda projekt och sega strukturer*" Rapport i utvärderingen av Storstadssatsningen i Göteborg, Göteborgs Stads Stadskansli

Arnell-Gustafsson, Ulla (1975) "*Om bostadssegregationens effekter*" Uppsala Universitet, Sociologiska institutionen

Bjereld, Ulf; Demker, Marie & Hinnfors, Jonas (1999) "*Varför vetenskap*" Lund: Studentlitteratur

Bryman, Alan (1997) "*Kvalitet och kvantitet i samhällsvetenskaplig forskning*" Lund: Studentlitteratur

Coleman, James m.fl. (1966) "*Equality of education opportunity*" Washington: US Government Printing Office

Coleman, James (1990) "*Foundations of Social Theory*" Cambridge och London: The Belknap Press of Harvard University Press

Dahlström, Edmund (1971) "*Klasser och samhällen – teorier om social skiktning och social integration*" Stockholm:Prisma

Dahmström, Karin (1996) "*Från datainsamling till rapport*" Lund: Studentlitteratur

Denton, Nancy & Massey, Douglas (1993) "*American Apartheid*" Cambridge och London:Harvard University Press

Flick, Uwe (2002) "*An introduction to qualitative research*" London:Sage

Franzén, Mats (2001) "Problemet segregation: en orättvis jämförelse" kapitel i Magnusson, Lena (Red.) "*Den delade staden – etnicitet i stadsbygden*" Umeå: Borèa Bokförlag

Friedrichs, Jürgen, Gallster, George & Musterd, Sako (2003) "Neighbourhood effects on social opportunities: The European and American research and policy context" artikel i *Housing Studies* Volume 18, No 6, page 797-806, November 2003

Gustafsson, Bengt, Hermerén, Göran & Petterson, Bo (2005) *"Vad är god forskningsed? Synpunkter, riktlinjer och exempel"* Rapport från Vetenskapsrådet

Hosseini-Kaladjahi, Hassan (2002) "Lokal integration – hinder och möjligheter i integrationsarbetet i ett lokalsamhälle" kapitel i Ramberg, Ingrid & Pripp, Oscar (Red.) *"Fittja, världen och vardagen"* Tumba: Mångkulturellt centrum

Kamali, Masoud (2006) "Den segregeringande integrationen" kapitel i *"Den segregeringande integrationen"* SOU 2006:73

Kvale, Steinar (1997) *"Den kvalitativa forskningsintervjun"* Lund:Studentlitteratur

Lindberg, Göran (1971) *"Urbana processer"* Lund:Gleerup Bokförlag

Lindberg, Göran (1971) "Segregationsprocesser" kapitel i *"Urbana processer"* Lund:Gleerup Bokförlag

Malm, Ulf (1997) *"Kriminalitet och trygghet i boendet – en studie i stadsdelen Hjällbo"* Förvaltnings AB Framtiden

Magnusson, Lena (Red.) (2001) *"Den delade staden – etnicitet i stadsbygden"* Umeå: Borèa Bokförlag

Molina, Irene (1997) *"Stadens rasifiering"* Uppsala Universitet, Kulturgeografiska Institutionen

Molina, Irene (2006) "Mångkulturella förorter eller belägrade rum" kapitel i *"Den segregeringande integrationen"* SOU 2006:73

Musterd, Sako & Andersson, Roger (2006) "Employment, Social mobility and Neighbourhood Effects: The Case of Sweden" artikel i *International Journal of Urban and regional Research* Volume 30.1, March, page 120-140

Olsson, Sören, Lind, Jan-Erik & Björck, Lena (2005) *"Framtiden stadsdelsutveckling"* Göteborg: Förvaltnings AB Framtiden

"På rätt väg" (2002) Slutrapport från den nationella utvärderingen av Storstadssatsningen, Integrationsverket

Perez, Enrique (2006) "Det lokala utvecklingsarbetet mellan den mångkulturella politikens retorik och praktik" kapitel i *"Den segregeringande integrationen"* SOU 2006:73

Ramberg, Ingrid & Pripp, Oscar (Red.) (2002) *"Fittja, världen och vardagen"* Tumba: Mångkulturellt centrum

Sernhede, Ove (2002) *"AlieNation is my Nation"* Stockholm: Ordfront

Sernhede, Ove (2004) "Göteborg och den sociala ojämlikhetens geografi" kapitel i *"Goda projekt och sega strukturer"* Rapport i utvärderingen av Storstadssatsningen i Göteborg, Göteborgs Stads Stadskansli

SOU 1992:19 Olsson Hort, E. Sven ”Segregation – ett svenska dilemma?” Bilaga 9 till Långtidsutredningen

SOU 1997:118 ”Delade städer” Underlagsrapport från Storstadskommittén

SOU 2005:56 Kamali, Masoud (Red.) ”Den segregeringande integrationen” Rapport av utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering

SOU 2006:76 ”Det blågula glashuset” Betänkande från utredningen om strukturell diskriminering på grund av etnisk eller religiös tillhörighet.

”Storstad – om storstadssatsningen i Göteborg” (2005) Göteborgs Stads Stadskansli

Svenning, Conny (2003) ”Metodboken” Eslöv:Lorentz förlag

Törnquist, Anders (2001) ”Till förortens försvar” Göteborgs Universitet, Institutionen för socialt arbete

Törnquist, Anders (2004) ”Storstadssatsningen i ett områdesperspektiv” Rapport i utvärderingen av Storstadssatsningen i Göteborg, Göteborgs Stads Stadskansli

Törnquist, Anders (2005) ”Allting förändras men ingenting förgås” Summerande utvärdering av Storstadssatsningen i Göteborg, Institutionen för Socialt arbete, Göteborgs Universitet

Urban, Susanne (2005) ”Att ordna staden” Stockholms Universitet, Samhällsvetenskapliga fakulteten

Widerberg, Karin (2002) ”Kvalitativ forskning i praktiken” Studentlitteratur:Lund

Zintchenko, Lennart (1993) ”Nybyggarstadsdelen Hammarkullen i ett föränderligt Sverige” Göteborg:Byggnadsförhållningsrådet

Andra källor

Lägesrapport Hjällbo Storstadssatsningen 2006

Svenska akademiens ordlista över svenska språket (1998) Norstedts förlag

Socialstyrelsen, Social rapport 2001

Socialstyrelsen, Social rapport 2006

Internetkällor

Göteborgs Stads hemsida: Göteborgsbladet www.goteborg.se/statistik (2007-04-29)

Lärjedalens hemsida: www.larjedalen.goteborg.se (2007-04-28)

Storstadsdelegationen: www.storstad.gov.se (2007-03-08)

www.storstad.gov.se/dokument/dokument.htm (2007-03-08)

www.storstad.gov.se/storstadspolitik/pol_sida1.htm (2007-03-08)

Skolverkets hemsida: www.skolverket.se (2007-04-25)

Lorraine Monroe Leadership Institute: www.lorrainemonroe.com (2007-04-19)

Tidskrifter

Housing Studies (2003) volume 18, issue 6

Housing Studies (2002) volume 17, issue 1